HIND 5 SENTI.

Vabadussõja Tähistel.

Väljaandja: VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE. Vastutav- ja tegevtoimetaja: Kolonelleitnant O. KURVITS.

Toimetuse aadress: Tallinn, Pagari t. 1; telef. kaitseväe 195.

Nr. 4 (13) Tallinnas, 11. mail 1935.

Langenute mälestus

olgu meile püha.

Pole vist kellegil ununenud Vabadussõda. Ei neil, kes seda kaasa tegid, võideldes külg külje kõrval, ega ka neil, kes eemal rindest hinge kinnihoides, jälgisid tulemusi, kaasa elades iga võidu ja kaotuse. See oli vaatamata soole ja aastatele. Ühed värisesid poja, mehe või armsama pärast, teised oma majandusliku hüve, oma tuleviku eest. Kuid oli neid, kes värisesid oma ideede, oma rahvulikkude aadete eest, kes värisesid, mõeldes sellele, et võiks ehk kõik kokku variseda, et oleksid asjatult toodud suured ohvrid, ilmaaegsed aastakümned enda salgamist. Rõõmustati iga võidetud lahingu üle ja leinati igat langenut. Meie leidsime omi ja naabreid, tundsime kaasa sõpradele, tröostisime neid ja kannatasime koos nendega. Ehtisime omaste ja sõprade kalmukünkaid lilliga, teadmises — meie ei suuda eales tasuda neile nende elu hinda. Nemad langesid, et meie võiks elada. Meie pole unustanud, mis võlgneme Vabadussõjas langenuile, nendele noortele sangaritele, kelle elu alles algas ja juba lõppes. Meie ei unustanud neid tuletamast meele surnute pühal, lasime hingepalvet teha neile kirikus, olles arvamisel, et sellega oleme täitnud oma kohuse. Sellega oleme vaid väliselt täitnud ristiinimese kohused, mida oleksime teinud igale surnule.

Aastad on möödas, sõjakoleduste mälestused nagu tuhmenenud, ununema hakkab sõjas langenud sõduri pilt. Räägitakse ja kirjutatakse pikki artikleid ehitatavast monumendist. Otsitakse soodsat paika ja ei leita küllalt otstarbekohast kavandit. See monument on kahtlematult vajalik, vajalik just elavatele meeletuletuseks nende kohust langenute vastu. See meeletuletus pole vajalik praeguse põlvele niivõrt, kui tulevastele. Meie ei saa unustada, mis üleelatud, ei saa unustada millise hinnaga on ostetud meie iseseisvus ja meie vabadus. Noortele võime seda ainult kõneleda, näidates neile lahingumärke ja langenute kalmukünkaid. Sellest on vähe. Meie peame juba lastele kasvatama armastusega isamaa vastu ka lugupidamisest nende vastu, kes on langenud, selle eest, et meie võiksime elada, et meil oleks oma kodumaa, oma külitud põllud, oma kultuur ja oma ajalugu. Meie peame õpetama lapsi aukartusega vaatlema langenute kalmukünkaid, neid ristide ridu, mis tummalt kõnelevad meile möödunud aegadest, esiisade kannatustest, nende tuhandete noorte aadetest, kes andsid kõik, oma nooruse, tervise ja elugi. Seistes seal ristide meres, vaadeldes neid külme liivakünkaid, mõtleb iga kodanik, ka minu eest on nad võidelnud, võidelnud seni, kuni langesid. Kerkib hinges soov, olla üksinda, olla kusagil valitud paigas, enese ja kõigi nendega, kes ei liiga enam, kes ei räägi ja keda meie ei näe. Meie vaid teame, et nad meiega kaasa elavad kõigi meie rõõmudele ja muredele.

Meie vajame paika, mis oleks meile sümboolne, mis oleks meile ka püha. Meie uueks jumalakojaks peaks saama tulevikus Vabadussõja monument ja Tundmata sõduri haud. See oleks vastuvõetav praeguse aja mõistele, kasvataks noori austama omi kangelasi, hindama nende vägitegusid. See õpetaks mõistma nende hinge, seda armastust, mis sundis tooma sarnaseid ohvreid. Sõduri haud muutuks rahva pühaks paigaks, kui rahva palverändamise paigaks, kuhu iga eesti ema loeb kohuseks omi poegi viia, ennem neile seletades, nende, vendade ja isade, suurtest tegudest. See monument olgu lihtne, aga võimas sundima painutama põlvi noorel ja vanal. Oma võimaluste järele peame ehitama selle mälestusmärgi, kuid ta peab olema elav näide, meie rahva arusaamisest, Vabadusesõjast ja tema ohvritest. See peab kerkima ühisel jõul, kus igaüks kaasa aitab oma võimalust mööda. Meie teeme seda hoole ja armastusega, teades — see on ainus tasu neile, kes ei nõua tasu, vaid pisut lugupidamist langenute vastu. See monument ei tohiks olla liig tagasihoidlik, ta peaks iga kodaniku sundima paljastama pead, iga kodaniku seisatama ja mõtlema, mõtlema nende aegade peale mille mälestuseks on kerkinud see võimas ehitus, mis tuletab meele meie rahva mineviku ja tuleviku. Seal tuleb meele iga kodanikule tema püha kohus enese ja ühiskonna vastu. Seal tulevad meele need langenud kangelased, kes läksid tuhandetena igavikku, teades, meie oleme oma kohuse täitnud.

Kord ütles üks india mõttetark „Inimesed magavad kogu oma eluea; surres ärkavad nad üles ja sealt algab alles elu." Elu on väärtus, mis pole ostetav, ega müüdav; seda ei saa üles kaaluda kulla ega muu varandusega. Kuid on teatavaid surme, mis kaaluvad elu üles. Meie enamikult elame kõik oma virilat ja egoistlikku elu, mis on tühine ja väärtusetu. Meie ei jäta midagi endast ühiskonnale. Enamik inimesi arvab, et see on loomulik. Inimene sünnib, elab ja sureb, ilma et palju mõtleks elu kestes tõsisemalt, milleks on õieti antud elu. Inimesel on suuremad ülesanded elus ja surmas. On surme, kus surm kaalub üles elu väärtuse. Astudes üle elu ja surma läve avastame suurema väärtuse, kui elus oleksime suutnud teha. Kristus kinnitas surmaga oma õpetuse ja sellega sai surematuks. Siit on ka mõistetav vana filosoofiline tõde: „Sure ja saa", Tähendab, surmaga lood sa väärtuse, mida elades oma väikse ja egoistliku eluga poleks suutnud teha. Sellepärast olgu langenute mälestus meile püha. See on ja jääb meile pühaks, kui meie sarnasena elu ja surma väärtust hindame meie Vabadussõja kangelasi mälestades.

Em. — ja.

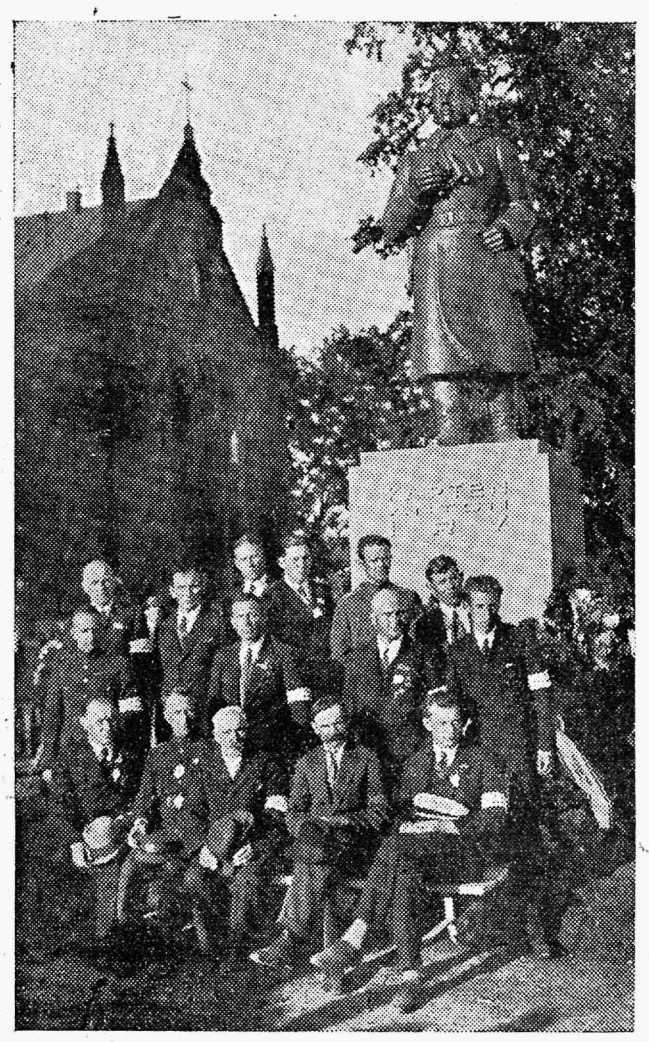

MÄLESTUSSAMMAS KAPTEN ANTON IRV'ELE VILJANDIS.
Samba ees samba avamise päeval grupp esimesi soomus ronglasi.

Tänuavaldus.

Vabadussõja Mälestamise Komitee 200.000.— kroonine loterii on väljaloositud. Vaatamata paljudele raskustele on see Komitee kapitalide suurendamisel andnud soovitud tulemusi, tänu laiemate rahvahulkade heatahtlikule toetusele ja suhtumisele.

Palume kõiki, kes loterii heaks kordaminekuks kuidagi kaasa aidanud, vastu võtta Komitee suurim tänu. Neil kõigil olgu see teadmine, et nad sellega ühtlasi on tänuväärselt kaasa aidanud selleks, et Vabadussõda ja Vabadussõjas langenud tuhandete kangelaste mälestus saaks vääriliselt jäädvustatud Vabadussõja üldmonumendi püstitamisega.

Ühtlasi loodame, et kõik need, kel loterii piletite eest Komiteele veel raha tasumata, teevad seda kõige lähemal ajal.

Tallinnas, 10. mail 1935. a.

P. Lill,
Kindralmajor, Kaitseminister,
Komitee esimees.

O. Kurvits,
Kolonelleitnant,
Komitee sekretär.

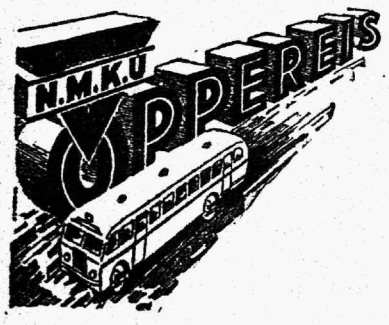

Sõitke õppereisile N. M. K. Ü. turismi-autobusel.

30. mail — Berliini ja Brüsseli maailmanäitusele Kr 90
16. juunil — Viini ja Budapesti Kr. 110
4. juulil — Pariisi ja Brüsseli maailmanäitusele Kr. 120
24. juulil — Rooma — Neapeli — Kapri saarele Kr. 140
29. aug. Veneetsia — Viini ja Budapesti Kr. 120

Piletihinnad on arvestatud ühes passi ja viisumitega ning ringsõitudega ja juhtimistega.

Tartus antakse teateid N. M. K. Ü-s Vallikraavi 23.

N. M. K. Ü. Turismiosakonnale.
Tallinn, Lai 1. telef. 437-15.

Väljalõikamiseks
Olen huvitatud NMKÜ poolt korraldatavast
õppereisist..... .....(kuhu) Palun, saatke
mulle tasuta selle kohta lähemad kavad ja tingimused.
Nimi:..... Elukoht:.....

Austro-Daimler

PUCH

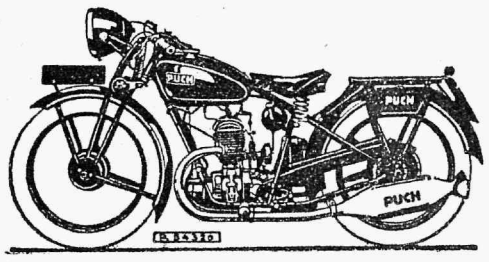

Kuulsaid austria mootorrattaid

ESINDAB:
Kaub.-kontor „BALTIK"
V. Roosikrantsi 4, TALLINNAS. Telefon 465-06

250 ccm — 950.— 500 ccm — 1325.—

Tähistagem lahinguvälju.

Muistsest eestlaste Vabadusvõitlusest, lahingväljadest, lahingkohtadest räägivad meile aastasajandite tagant meie esivanemate mullakindlustused, „linnamäed", võitluses langenute viimset puhkepaika jäädvustavad lahingväljadel kalmukünkad, „sõjakääpad". Ajahammas on teinud ja teeb nende kallal kahjuks oma kõikvõimsat hävitustööd. Ka hilisematest võitlustest meie kodumaa pinnal on püsima jäänud mõnigi mälestusese. Nii paekivi tahvlid Tallinnas, Pärnu maantee ääres, jutustavad möödujatele ajast, mil vaprad Tallinna kodanikud end kangelaslikult kaitsesid Vene verise tsaari Joann Julma vägede vastu. Aeg on neile teinud liiga, kuid ükski käsi pole julgenud neid puutuda, ka pärastised Vene valitsejad mitte, kelle vägede lüüasaamist nad siin tõendavad.

Meie kangelaslik Vabadussõda jättis otseseid nähtavaid mälestusmärke lahingtegevusest tänapäevani vähe ja seda osalt tingituna sõjapidamise iseloomu muudatustest. Võideldi ju väljasõjas väga laialdastel maaaladel. Narva rinde ja teiste kohtade positsioon-sõja lahingkaevikud, kuulipildujate pesad, vaatepunktid j. m. on aga aastate kestel kokkuvarisenud. Paljudes kohtades võib vaevalt veel märgata neid.

See asjaolu on toonud päevakorrale lahingväljade äramärkimise, tähistamise vajaduse. Kui ei eksi, oli üheks esimeseks algatajaks siin Vabadussõjaaegne ja pärastine 1. diviisi ülem, praegune Tartu linnapea kindralmajor Aleksander Tõnisson, kelle hoolel märgiti ära Vabadussõja esimese lahingu koht Narvas, Vabadustammiku istutamisega ja vastava pealkirjaga mälestuskivi kohale asetamisega. Restaureeriti ka Vabadussõja aegsed kaevikud endisel kujul. Vabadustammik on praegu Narvas üheks suuremaks vaatamisväärsuseks.

Hiljem on väärilist äramärkimist leidnud Kohtla-Järve, Tähtvere, Reola, Munamäe ja terve rida teisi lahingvälju. Ning eeloleval suvel sünnib see teadaolevail andmeil veel õige mitmes kohas (Kriušis j. m.).

Eriti palju juttu on olnud murde- või' pöördelahingute kohtade tähistamisest, mille all mõistetakse lahinguid, mis löödud N.-Vene punavägede kõige kaugemal meie territooriumile sissetungi joonel, millel meie vaprad väed olid suutelised andma vastulööki ja asuma omakorda punavägede tagasitõrjumisele ja meie piiridest väljalöömisele. Teatavasti sündis pööre sõjaedus õige Tallinna külje all, kõigest mõnekümne kilomeetri kaugusel, mis veelgi väga tunduvalt tõstab selle sündmuse tähtsust ja väärtust.

Need kohad on tähtsad praegusele ja tulevastele põlvedele. Nad räägivad selgelt: „Vaat', siin on see piir, kus sina ja sinu vanemad ning esivanemad on visalt ja ennastsalgavalt võidelnud ning oma vahvusega, tahtmisega ja visadusega toonud pöörde sõjaedusse ning kindlustanud meile vabaduse ja iseseisvuse. Need kohad olid viimasteks etappideks meie Vabadusvõitluses. Oleks jõuliselt ülekaalukal vaenlasel õnnestunud siit edasi pääseda, vaevalt sõda oleks võinud siis lõppeda meile sarnaste tagajärjedega, nagu meie seda suutsime teha nüüd.

Sel pöördejoonel omakorda omab väljapaistva tähtsuse lahingväli Kehra ja Mustajõe jaamade vahel ja seda lahingu tähtsuse kui ka mälestusmärgi silmapaistvuse seisukohalt. Paistaks see ju igale raudteel möödasõitjale silma ja ärataks ning elustaks mälestusi Vabadussõjast ning tänutundeid võitluses langenute kohta.

Mälestusmärk siia on senini veel püstitamata. On aga kavatsusel. Sellest on olnud võrdlemisi palju juttu, sellest on rohkesti kirjutatud ajalehtedeski, koguni vaieldutki, kuni mõningates üksikasjades on tekkinud teatud lahkuminekuid.

Siinkohal olgu märgitud, et ka mujalgi lahingväljade tähistamisel on tekkinud arusaamatusi, nimelt kui seda on liialt lähidalt seotud mõne väeühiku tegevusega, nii et see riivab juba mõne teise väeosa tegevust Vabadussõjas.

See on väga delikaatne küsimus, sellepärast tuleb kõigiti hoiduda sarnastest ebameeldivatest nähetest. Lahingutest võtsid ju harilikult osa mitmed väeliigid ja mitmed väeosad. Ühed vähem, teised rohkem. Tihtipeale on nende vahelist osatähtsust väga raske kindlaks määrata, vähemalt küsimusest huvitatul enesel, kes kaldub vaatlema sündmusi ja küsimusi loomulikult liialt oma lähtekohast ja vaatevinklist. Harilikult puuduvad selleks ka vajalikud objektiivsed andmed arhiivdokumentide näol. Sarnastel kordadel pöördutagu igasuguste eksiarvamiste ja lahkuminekute vältimiseks ja selgituse saamiseks neis küsimustes kõigiti kompetentse asutuse — Vabadussõja Ajaloo Komitee — poole.

Üldlse oleks otstarbekohane ja soovitav kui lahingväljadele paigutatavate mälestussammaste püstitamise ja neile asetatavate pealkirjade küsimus iga kord antaks otsustada mõnele kõrgemale kompetentsele asutusele. Sellega kõrvaldatakse võimalikud arusaamatused väeühikute vahel.

Kõige parem ja otstarbekohasem on sarnastel juhtudel, kus ei ole teatud lahingu jäädvustamisel tegemist vastuvaidlematult ainult ühe väeosa tegevusega, hoiduda siduda seda üldse lähemalt väeosa sõjategevusega, vaid leppida ainult mõtte algataja ja teostaja osaga. Sihiks on ja olgu neil juhtudel ikka ainult lahingvälja tähistamise ülesanne, kuna väeosade tegevuse jäädvustamiseks kõige paremaks vahendiks siiski osutub väeosa ajaloo koostamine ja väljaandmine. See suur töö sündigu võimalikult suure põhjalikkusega ja võimalikult rohkema arvu materjalide kogumisega ja kasutamisega.

Mis puutub lahingväljade tähistamise viisidesse, siis võib see sündida üldiselt mälestusmärkidega kivisammastest ja ka üksikutest suurtest kividest, vastavate pealkirjadega. Samuti võib selleks väga hästi kasutada ka ilupuude istutamist, üksikute puudena või gruppidena. Mälestusmärkide juures tuleb ilmtingimata silmas pidada materjali vastupidavust ja nende korrashoiu tingimusi. Miski ei mõju halvemini, kui sündmuse jäädvustamiseks püstitatud ese, mille ajahammas lühikese aja jooksul ruineerinud. Sama võib öelda halvasti korrashoitud mälestusmärkide kohta. Kahjuks leidub meil õige ohtrailt mõlemaid.

Parem olgu mälestusmärk juba oma mõõtudelt väiksem, kuid selle eest kunstimaitseline ja vastupidavast, esmajärgulisest materjalist, mida, nii öelda, ei riku koi ega rooste. Halvasti ehitatud mälestusmärgi korrashoid nõuab hiljem alati suuri kulusid, mis teeb välja kaugelt suurema summa kui ühekordselt vähe suurema kapitali ehitamisse mahutamine.

Heal tahtmisel saab üle kõigist takistustest. Jätkugu Vabadussõjas langenud kangelaste mälestamise jäädvustamise kõrval head tahet ja indu ka Vabadussõja lahingväljade tähistamiseks võimalikult laiemas ulatuses.

K. R.

Eesti üliõpilaskond Vabadussõjas.

Eesti õppival noorsool on vääriline ja üldtunnustatud koht Eesti Vabadussõjast osavõtus. Üksikasjalisem uurimus selle kohta kahjuks veel puudub, kuid kooliõpilaste osa kohta on siiski ilmunud võrdlemisi õige rohkesti kirjutusi, nii ülevaadete kui ka isiklikkude mälestuste näol. Hoopis vähem on valgustamist leidnud üliõpilaste osavõtt meie Vabadussõjast.

Hiljuti ilmus paar kirjutust ajakirjanduses, mis lubavad siingi saada väikest ülevaadet, ehkki esitatud andmed on sisult õige lahkuminevad. Toome siinkohal mõlemad kirjutused täielikult:

Sõduris nr. 14—16, 17. apr. s. a. kirjutab G. L. Eesti Korporatsioonide Liidu aastapäeva puhul·

Eesti Korporatsioonide Liit Vabadussõjas.

24. märtsil k. a. pühitses Eesti Korporatsioonide Liit oma 20-a. juubelit. Sel puhul tuletame „Sõduri" veergudel meelde seda osa, ms EKL'i kuuluvad korporatsoonid täitsid Vabadussõjas. Allakriipsutamist väärib asjaolu, et sõja algades astus pea kogu EKL'i pere vabatahtlikult sõjaväkke, kus teiste kodanikkude kõrval vapralt võitles kodumaa vabaduse ja iseseisvuse eest. Eeskujuks teistele jätsid paljud EKL'i liikmed lahinguväljale oma kallima vara — elu, paljud sai haavata, paljud kaotasid rasketes sõjaoludes oma tervise. Üle 70 EKL'i liikme vaprust ja ohvrimeelsust hinnati Vabadusristiga.

Allpool mõnda EKL'i osavõtust Vabadussõjas.

12. novembril 1918, seega 16 päeva enne Vabadussõja algust, otsustas korp. Ugala esimesena riigikaitsest aktiivselt osa võtta. 12. novembril 1918 Ugala liikmete koosolek otsustas enne üldmobilisatsiooni väljakuulutamist täies koosseisus vabatahtlikult astuda sõjaväkke ja võtta osa sõjategevusest eesliinil. Korp. Ugalas pandi maksma kohustus: „Korp. Ugala liikmed tähevad tuleliinile, aga ei otsi varjulisi kohti seljatagustes asutustes". Ja tolleaegsest 57 liikmelisest Ugala koosseisust astus sõjaväkke 95%

25. novembril otsustas vabatahtlikult kaitseväkke astumise korp. Frat. Estica järgmise resolutsiooniga: „Frat. Estica konvent leiab, et praegune poliitiline seisukord ja Eestimaa kaitsemise võimalus seda tungivalt nõuab, et võimalikult igaüks vaba Eesti rahva poeg ohverdaks enda isamaa kaitseks ja sellepärast pöörab Estica Konvent palvega oma tegev- ja lihtliikmete poole võimalikult homme juba rahvaväkke vabatahtlikult astuda."

26. novembril astus kokku Tartus eesti üliõpilasorganisatsioonde Asemikkde Kogu, kus võeti vastu järgmine resolutsioon: „Asemikkude Kogu ära tundes silmapilgu tõsidust ja hädaohtu, mis ähvardas meie noort vabadust, otsustas omal istumisel 26. nov. 1918 kõiki üliõpilasi üles kutsuda vabatahtlikult astuma rahvaväkke, üksikuile organisatsioonidele vabaks jättes kohustada oma liikmeid sisse astuma. Asemikkude Kogu loodab, et ükski vaba üliõpilane, kellel meie Vabariigi saatus kallis, ei unusta oma püha kohustust kodumaa ja enese vastu."

Ning kui algab Vabadussõda, siis näemegi Tartu eesti korporatsioonide liikmeskonda peaaegu täies koosseisus võitlejate hulgas.

Üliõpilased jaotati väeosade vahel, — nad muutusid nagu pärmiks, mis pidi sõdurkonnas paisutama isamaa-armastust, julgust, lootust paremasse tulevikku. Üliõpilaste vabatahtlikul astumisel sõjaväkke oli tol ajal kahtlemata suur tähtsus. See viis kaasa kõhklejad, tõi vaimustust, süvendas usku ja lootust võidusse.

Meie näeme korporante kõikides väeliikides, kõikides väeosades. Näiteks, korp. Vironia 80 liikmest, kes sõjast osa võtsid, oli jalaväes 9, suurtükiväes 11, ratsaväes 18, soomusrongidel 23, mereväes 10, lennuväes 1, staapides 7, kaitseliidus 1. Suurem osa viibis, muidugi, eesliinil.

Üksikute EKL'i kuuluvate korporatsioonide osavõttu Vabadussõjast iseloomustavad järgmised arvud (korp. vanuse järjekorras):

1. Korp. Vironia. Võttis sõjast osa 80, kellest langesid 6, haavatud 7. Vabadusristi kavalere 23 (vahvuse eest 13, sõjaliste teenete eest 10).

2. Korp. Frat. Estica. Võttis osa 77, langenuid 3, Vabadusristi kavalere 14 (vahvuse eest 10 ja sõjaliste teenete eest 4).

3. Korp. Sakala. Võttis osa 59, langenuid 2. Teised andmed puuduvad.

4. Korp. Ugala. Võttis osa 54, langenuid 2, haavatuid 4. Vabadusriste 4.

5. Korp. Rotalia. Osavõtjate arv selguseta, langenuid 1. Muud andmed puuduvad.

6. Korp. Frat. Liviensis. Tol ajal korporatsioon koosnes farmatsöitidest 22 liikmest võttis sõjast osa 19, kõik sanitaaralal. Langenuid ja haavatuid pole."

*

Eesti Üliõpilaste Seltsi 65. aastapäeva puhul ilmunud „Üliõpilaslehe" erinumbris (nr. 5, 7. apr. s. a.) kirjeldab eesti üliõpilaskonna osavõttu Eesti Vabadussõjast Palamuse kirikuõpetaja Arnold Kerem, valgustades seda küsimust kogu eesti üliõpilaskonna seisukohast artiklis:

Organiseeritud eesti üliõpilaskond Vabadussõjas.

Hiljuti sai teatavaks ühe autoriteetse sõjaväelase, praeguse linnapea kõnelus organiseeritud eesti üliõpilaskonna tähtsusest Eesti Vabadussõjas, kus märgitud, kes organireeritud üliõpilaskonnast ja mil määral osa võtnud Eesti Vabadussõjast. Paaril teiselgi puhul on selle kohta sõna võetud ja kirjutatud (Tartu üliõpilaskonna ajalugu — Fr. Puksov, „Üliõpilasleht" — V. Neggo jmt.). Nende mõtteavalduste puhul tekib tunne, et faktiline materjal selle küsimuse kohta kõnelejatele ja kirjutajatele enestele mitte päris tuttav ei ole olnud.

Ei oleks sellepärast vahest üleliigne „Üliõpilaslehe" veergudel veelkord meelde tuletada objektiivselt asja arenemiskäiku.

11. novembril 1918. aastal võtab Eesti Ajutine Valitsus Eesti riigi juhtimise oma kätte.

24. veebr. 1918. aastal väljakuulutatud Eesti Vabariik on lõpuks vabanenud ajaloolistest ahelaist. Kuid lõplik võitlus on alles tulemas.

Maailmasõda, revolutsioon ja okupatsiooni aeg olid hävitanud rahva majandusliku jõukuse, nõrgestanud ja lõhestanud teda seesmiselt. Peale kõige muu ähvardavad tulla raskused väljastpoolt. Need, kes omad pilgud olid pööranud Saksamaa poole, ei olnud jätnud lootust, et meie maal Balti hertsogiriigi lipp veel lehvima hakkab. „Landesraat" istus Riias ja pidas nõu. Kommunistlikud röövsalgad seisid riigi idapiiril, ähvardades iga silmapilk Eesti riigi territooriumile tungida.

(Järg 3. leheküljel.)

Carl F. Gahlnbäck

Asutatud 1837. a.

Või ja kanamunade eksport.

Eesti üliõpilaskond Vabadussõjas.

(Algus 2. leheküljel.)

Et Vabariigi Valitsusele siin tuge muretseda peab Eesti Üliõpilaste Selts 11. novembril 1918. aastal erakorralise kutsutud koosoleku, kus otsustatakse põhimõttelikult kohustada kõiki kaasvõitlejaid astuma Eesti Kaitseliitu. Selle juures ei ole huvituseta ära märkida, et samal koosolekul EÜS otsustab nõuda, et kaitseliidus (kuna tolkorral ei olnud teist sõjaväelist organisatsiooni), maksma pandaks täielik sõjaväeline distsipliin ja kord, vähemalt akadeemilise pere liikmete kohta.

Ühtlasi otsustas EÜS, et Seltsi liikmed peavad viibimata kontakti astuma oma kodukohtadega, ja püüdma sealtki kaasa tõmmata kodukaitsjaid.

Järgmisel päeval, 12. novembril, tehakse need seisukohad teatavaks ka teistele organisatsioonidele. Samal päeval ühineb korp. Ugala selle otsusega.

Ka teised üliõpilasorganisatsoonid on valmis tegelikult seda otsust teostama.

Üliõpilasorganisatsioonide Aş. Kogu juurde loodud komisjon asub hoolega üliõpilaskonna kaitseliidu organiseerimisele.

Vahepeal on aga seisukord muutunud. Ajutine Valitsus on otsustanud luua rahvaväe ja kuulutab välja 16. nov. vabatahtlikkude mobilisatsiooni 21—35 aastani. Loodeti, et kokku tuleb 25.000 meest. Mobilisatsioon pidi algama 21. novembril.

Ajutine valitsus pöördub Eesti Vabariigi kodanikkude poole manifestiga, kus muu hulgas öeldud — Eesti Vabariik on teoks saanud. Eesti rahva üksmeelse tahtmise peale toetades on Ajut. Val. kõik võimu Eesti Vabariigis oma kätte võtnud .... Üksi omast jõust ei suuda valitsus midagi. Eesti rahvas ise peab tegevusse astuma, et oma noort vabadust lõplikult kindlustada ja kaitsta.

Sel puhul kirjutab Jaan Tõnisson 18. nov. 1918. aastal avalikult:

„Mis aitaks kõik ilusad kavatsused, ehk tähtsamategi murede õige lahendus, kui põhi jalge alt kaoks.

Kui üle Naroova hävitav marupööris Alutaguse metsalatvu pääseks sasima ja Pihkva tagant torm üle Eesti lagendikkude tungiks, et iga viimane kui katusehari tormist laiali paisataks.

Või kui korralagedus end maal püsti ajaks, nii et kõikidele kõri kallale ulataks.

Kellel nüüd vaatepiir vähegi avatud, see tunneb tulist kuuma hoogu läbi südame käivat, kui ta silmad nende ilusate suurte põhivaadete poole juhib, mis Eestile sõbralikult vastu naeratamas. On midagi suurt, mõtelda, — ei — näha, kuidas hilist pärispõlve salgakest lausa on ootamas vabade rahvaste aupõlv — riiklik iseseisvus.

Vabadus on ainuüksi vahvade päralt.

Riikline iseseisvus püsib üksi nende rahvaste elus, kes teda oskavad võita ja võitluses leida, kui seda häda ähvardamas.

Eesti rahvavägi peab silmapilk üle terve Eesti kodumaa kokku astuma, et Eesti riiklist iseseisvust ja vabadust väliste hädaohtude vastu kaitsta ja sisemise korralageduse eest hoida.

Kõik vahvad mehed juba esimesel päeval Eesti rahvaväkke, kellel on ülesandeks Eesti kodu kaitse noore Eesti vabaduse valvel."

20. novmebril 1918. a. peab rahvaväe komisjon Tartus oma esimese istungi Suurelturul nr. 12 III korral, kus leitakse, et Ajut. Val. otsust mobilisatsiooniga 21. nov. alata, võimalik täita ei ole, sest kõik asutised Saksa võimudelt üle võtmata. Esitab selle tõttu palve mobilisatsiooni edasi lükata 28. novembrini. Kuid 23. novembril tuleb rahvaväe komisjon teistkordselt kokku. Arvesse võttes rahvaväe kokkukutsumise kõige kiiremat tarvidust, otsustatakse vabatahtlikkude mobilisatsiooniga alata 27. novembril.

Enne kui ametlikud asutised oma tööd Tartus algavad, alatakse ettevalmistustöödega eraviisil. EÜS koraldusel registreerib ksv. J. Sikkar (EÜS) sõjaväkke astuda soovijaid raekoja alumisel korral (praegustes Linnapanga ruumides).

Pühapäeval, 24. novembril on Eesti Üliõpilaste Seltsi erakorraline kutsutud üldkoosolek, kus otsuseks tehakse kõikidele kaasvõitlejatele kohuseks teha sõjaväkke astuda.

See oli esimese akadeemilise pere otsus sõjaväkke astumiseks. Kahjuks on kuri käsi hiljem selle koosoleku protokolli hävitanud, kuid õnneks on alles hoidunud selle koosolekuga seoses olev laiendatud eestseisuse koosoleku protokoll, kus selle küsimuse otsustamine protokollitud.

Selle otsuse põhjal näeme EÜS liikmeid esimestena üliõpilastest astumas rahvaväkke 27. nov. 1918. aastal.

Rahvaväe komisjoni poolt 27 novmebril 1918. aastal vastuvõetute hulgas ei leidu kaasvõitlejaid ei teistest organisatsioonidest ega ka organiseerimatuid mitte.

Sel ajal saab teatavaks, et ka korp. „Estica" on iseseisvalt seda küsimust arutanud. Teatavasti ei olnud sel korral Eesti üliõpilasorganisatsioonidel korp. „Esticaga" vahekorda, kuna korp. „Estica" liikmed AK otsusest hoolimata Saksa okupatsiooniaegsesse ülikooli olid astunud.

Korp. „Estica" olevat selle otsuse teinud 25. novembril (nii V. Neggo „Üliõpilaslehe" Estica erinumber ja Puksov — Üliõpil. ajalugu).

Ei ole teada põhjused, miks korp. „Estica" liikmed juba 27. nov. sõjaväkke astumisega algust ei teinud. Alles 28. nov. leidub vastuvõetute hulgas nii EÜS'i liikmeid, kui ka korp. „Estica" liikmeid.

26. novmebriks on kokku kutsutud organisatsioonide asemikkudekogu, kus sõjaväkke astumise küsimus arutusele tuleb.

Organisatsioonide esindajatel (peale EÜS-i, kes selle otsuse juba teinud oli 24. nov.) puuduvad mandaadid ... Kuid AK, ära tundes silmapilgu tõsidust ja hädaohtu, mis ähvardamas meie noort vabadust, otsustas kõiki üliõpilasi üles kutsuda vabatahtlikult astuma Eesti rahvaväkke, üksikuile organisatsioonidele vabaks jättes kohustada oma liikmeid sisse astuma.

See AK otsus pannakse maksma kõikides Tartu üliõpilasorganisatsioonides.

Vahepeal on Tartust Riiga saadikuna saadetud ksv. J. Kaiv (EÜS), kes pidi teatavaks tegema Tartu üliõpilaskonna seisukohad Riia kaasvõitlejatele.

30. novmebril 1918. a. peetakse ära koosolek korp. Vironias, kus vastu võetakse järgmised resolutsioonid:

1) Viibimata astuda Eesti rahvaväkke ja anda end otsekohe sõjaministri käsitada.

2) Kokkutuleku kohaks ja ajaks määrata sporediselts „Kalevi" ruumid Tallinnas, Estonia teatrimajas, neljapäeval, 5. dets. kell 8 õht.

Nendele otsustele kirjutavad alla korp. Vironia ja Riia EÜS.

Nii lühikene asja arenemiskäik üliõpilaskonna sõjaväkke astumiseni. Nüüd aga paar sõna lõpptulemuste kohta.

Käesolevate ridade kirjutajal ei ole mitte tahtmist hindama hakkata, missugust osa üks või teine üliõpilasorganisatsioon Eesti Vabadussõjas täitnud. Kui seda teha, tuleks arvestada väga mitmeid asjaolusid.

Ei saa aga mööda minna, et ära märkida ühte võib olla kõige tähtsamat niisuguse hindamise juures ja nimelt, kui palju kaasvõitlejaid on langenud üksikute organisatsioonide liikmetest eesti organisatsioonide liikmete tollekordsest üldarvust.

Olemasolevail andmeil on langenud kaasvõitlejate üldarv organisatsioonide järele:

EÜS — 13, korp. „Vironia" — 6; korp. „Frat. Estica" — 2 (+1, kes tapetud enamlaste poolt Rakveres); korp. „Ugala" — 2; EÜS. „Ühendus" — 2; Riia EÜS — 2; korp. „Sakala" — 2 (neist surn. üks haigusesse). Organisatsoonide tolleaegsest liikmete üldarvust on Vabadussõjas langenute %:

EÜS — 7,6; korp. „Vironia" — 7,5; EÜS „Ühendus" — 6,7; Riia EÜS — 5,7; korp. „Ugala" — 4,4; korp. „Estica" — 2,6; korp. „Sakala" — 1,8.

Ülaltoodud andmed kõnelevad üsna selget keelt.

Ei oleks halb kui tulevikus need, kes kõnelevad ja kes kirjutavad mitte üksi subjektiivsetel tunnetel, vaid ka objektiivsetel arvudel rohkem kõnelda laseks. Seda nõuavad meilt peale kõige muu need, kes oma elu ohvriks toonud Eesti iseseisvuse eest ja kes enese eest enam kõnelda ei saa.

Pealegi võime seda teha rahuliku südamega, sest üldiselt võttes ei tarvitse eesti organiseeritud üliõpilaskond mitte silmi maha lüüa, mõteldes vabadussõjaaegsetele päevadele. Ta on oma kohuse täitnud.

Vabadussõja Mälestamise Komitee loterii.

Komitee sai 200.000.— kroonise loterii korraldamiseks Vabariigi Valitsuselt loa 21. detsembril 1932. a. Tingimuste kohaselt võidi loterii piletid müügile lasta alates 2. aprillist 1933. a. Mõnesuguste takistuste tõttu võis see sündida aga ligemale kuuaegse hilinemisega.

Komitee loterii oli Eestis esimeseks suuremaks loteriiks nii piletite kui ka võitude arvult. Selle realiseerimisele asudes oli lootus, et uusi loterii lubasid enam välja ei anta ja et see asjaolu kergendab loterii läbiviimist. Tegelikult asuti hiljem veel 6 suurema loterii korraldamisele, mis vastuoksa väga tunduvalt raskendas olukorda. Ka oli see põhjuseks, et loteriid ei suudetud esialgseks tähtajaks lõpule viia, vaid lõpploosimine tuli edasi lükata 2. mai 1935. a. peale.

Ühenduses suure arvu loteriide üheaegselt korraldamisega tekkisid nii mitmedki mittesoovitavad nähted loterii korraldamise alal, mis tekitasid arusaamatusi ja pahameelt rahvas. Mainida tuleks siinkohal piletite müügi ergutusabinõuna alaväärtuslikkude preemiateasjakeste andmist piletite levitajatele ning ostjatele ja tihtipeale mittesoliidset võistlust loteriide vahel.

Kõik see asetas Komitee loterii ühevahe õige raskesse seisukorda. Selgus peagi, et harilik loterii korraldamise viis, loteriikorraldaja kaudu, missugusele teele asus algul ka Komitee loterii, ei olnud otstarbekohane ega anna soovitud tulemusi. Komitee loterii juures osutus see liiategi õige kulukaks. Sellepärast 1933. a. lõpul Komitee juhatus otsustas Komitee loterii korraldamise viia sootu uutele alustele, mitte enam palgalise loteriikorraldaja kaudu, vaid seda teostada täiesti Komitee oma tööjõududega, kaitseväelastega.

Töötati välja ja pandi maksma uued loterii korraldamise reeglid. Teostati mitmed uuendused, mis soodustavalt mõjusid loterii läbiviimisele. Komitee poolt väljaantav ajaleht „Vabadussõja Tähistel", mida kogu aeg tasuta laiali saadeti kõigile loterii piletite levitajatele ja Komiteelt otseselt omandajatele, aitas omaltpoolt kaasa loterii ülesande selgitamisele — on ju loterii puhas ülejääk määratud Vabadussõja üldmonumendi püstitamiseks Tallinnas.

Kõik need abinõud ei jäänud tagajärjeta. Laiemad rahvakihid oskasid hinnata Komitee üritust ja ei keelanud oma teotust. Mis esiaegu paistis võimatusena, see lõpuks teostus. Komitee suutis realiseerida kõik oma piletite tagavara, kuna varemalt sellega poolevõrt vähemadki loteriid on suutnud toime tulla ainult harukordadel. Täpne loterii puhaskasu selgub muidugi hiljem, kuid praegu juba võib öelda, et see väga mitmekordselt ületab hariliku loteriide saavutuse.

Kõige selle juures ei või jätta märkimata, et Komitee ei saanud täiel määral kasutada soodustust, mis talle möödunud aasta lõpul kindlustati, nimelt teiste loteriide väljaloosimise ja riikliku klassiloterii korraldamisele asumise ajavahemisul jääda üheks kuuks ainumaks realiseerimisel olevaks loteriiks, mis kergandaks ja soodustaks Komitee loterii lõpuleviimist.

Riikliku klassiloterii ametlik algus teostuski hiljem, kuid teisest küljest siiski kusagiltki poolt „eraviisil" tunti suurt huvi eriti just sel ajal teha riikliku klassiloteriile ajakirjanduses väga intensiivset propagandat — riikliku klassiloterii hüvede esiletõstmisega ja seniste „eraloteriide" pahede õige mustades värvides allakriipsutamisega. Ja kui uskuda samade allikate informatsiooni, siis klassiloterii piletite müük tol ajal oli juba õige intensiivselt käimas.

Suitsetage põlvpaid idamaa paberosse

ORIENT

Nüüd ka pika suuotsaga!

Eesti välismaises ajakirjanduses Vabadussõja ajal.

ARHIVAAR O. VARES.

Prantsuse ajakirjandus.

Sagedamini hakkab ilmuma sõjalisi teateid Eesti Vabadussõja üle alles 1919. a. jaanuarikuul. Need on peamiselt lühikesed sõnumid, antud Eesti Peastaabi poolt välismaa lehtedele. Paljud neist on hangitud kaudselt, teiste riikide pressibüroodelt ja ajakirjandusest. Otseselt Eestis viibivatelt Prantsuse sõjalise missiooni liikmetelt on võrdlemisi vähe kirjutusi. Hiljem küll on juba mõne suurema ajalehe Eestist läbisõitev ajakirjanik avaldanud pikemaid artikleid meie riigi ja rahva kohta üldiselt, kuid neid on, näit., võrreldes Inglise ajakirjandusega, väga vähe. Tundub, et tol ajal ei leidnud Prantsuse ajakirjandus nii väga tarviliku olevat pöörata suuremat tähelepanu Eesti-Vene sõjale. Üldjoontes piirduti lühikeste sõnumite äratoomisega ja ainult harva sekka mõni pikem eriartikkel Eesti-Vene sõjalispolitilisest olukorrast. Muidugi peab arvestama siinkohal tolleaegsete palju põnevamate ja rahvaste tähelepanu haaravate sündmustega, nagu Maailmasõja rahukonverentsi töödega, enamlusvastase sõjaga, siin-seal lahtipuhkevate rahutustega jne., mis huvitas Prantsusmaa, kui Maailmasõja võitja, ajakirjandust palju enam, kui Baltimaade vabadusvõitlus. Pealegi, lehitsedes tolleaegseid Prantsuse ajalehti, näib sellest punase joonena käivat läbi arusaamine, et eestlased sõdivad enamlaste vastu samade sihtidega, nagu teevad seda teised enamlusvastased armeed Koltšakiga eesotsas. Asjata otsid sealt väljendust, nagu „la querre de independance“ (Vabadussõda), samal ajal, kui Inglise ajakirjanduses ikka sagedamini esineb „fighting for their liberty“. Alles sõja lõpuperioodil sünnib ka seal teatud murrang, näiliselt põhjustatud neist sammudest, mida võttis ette meie välisdelegatsioon Eesti, kui iseseisva riigi, tunnustamiseks.

Erakordselt suurt huvi ja tähelepanu on omistatud aga Koltšaki rindele. Järjekindlalt pea iga päev ilmub Prantsuse suuremates lehtedes lühemaid ja pikemaid kirjutisi Siberi enamlusvastase armee tegevusest. Tuntakse ülielavat huvi selle armee operatsioonide vastu ja sageli ennustatakse enamlaste peatset langemist ja Koltšaki võidukat sissemarssimist Moskva. Nende arvukate, tihti piltidega varustatud, kirjutiste ilmumise eest ei hoolitse mitte ainult venesõbralised Prantsuse avaliku elu tegelased, vaid ka arvukad Vene emigrandid, tsaariarmee ülemjuhataja Nikolai Nikolajevitš'iga eesotsas. Ja nii mõnigi tälesti mahategev kirjutus Balti riikide iseseisvusepüüetele on näiliselt Vene emigrantide sulest. Nende arvates „kaaluva“ argumendina toodi ette asjaolu, et võidetud Saksamaa püüab saavutada sõjakaotusele kompensatsiooni idas — kaootilise Venemaa ääremaade vallutamisega. Selleks olevatki Kuramaal von der Goltz oma rauddiviisiga ja Balti Landeswehr — komplekteeritud saksasoost baltlastega. See kõik näitavat seda, et tegelikult käivat Balti riikide iseseisvuse püüde varjul nende maade vallutamine Saksamaa poolt. See põhjalikult vale informatsioon ja ebamäärane kartus sakslaste edust Baltimail hakkab kaduma Prantsuse ajakirjanduse veergudelt alles siis, kui siia ilmub Prantsuse sõjaline missioon. Nüüd hakkab ka rohkem teateid ilmuma Lätimaa kohta, isegi suhteliselt rohkem, kui Eesti kohta. On ka arusaadav, sest siinse Prantsuse sõjalise missiooni ülesandeks oli siiski peamiselt valvata von der Goltzi affääride üle ja alles siis tähele panna ka enamlaste rinnet. Landeswehr aga teotses Lätimaal, sellest ka suurem huvi selle maa vastu.

On ju tavaline nähe, et ajakirjandus ei taotle oma kirjutistes teaduslikku täpsust ega igakord sündmuste põhjalikumat ja igakülgsemat käsitlemist. Sageli on tõsiolud kirjeldatud ebaõigelt ja isegi puudulikult. Kui sellised nähted ilmnevad kodumaa ajakirjanduses, siis veel enam on see aset leidnud välismaises ajakirjanduses, eriti veel 1919. a. sündmusterohkel ajajärgul. Nii meie leiamegi siis ka Prantsuse ajakirjanduses meie Vabadussõda käsitlevates kirjutistes sageli ebatäpsusi, koha- ja isikunimede moonutamisi ja teisi vääratusi. Loomulikult Prantsusmaa, kui juba Vabadussõja ajal meile sõbraliku riigi ajakirjanduses ei esinenud need nähted sihilikult, nagu seda klassilise näitena võiks öelda Saksamaa ajakirjanduse kohta, vaid pigem olid tingitud ehk teadmatusest ja ebaõigest informatsioonist. Meie teame küll, et kui, näit. „La Metropole“ 23. 5. 19. pikemas kirjutuses Baltimaade rahvaste üle tähendab:

> „Eesti on endine Soome provints; tema 400.000 elanikku on soome sugu.“

See on ebaõige, kuid kas see on avaldatud sihilikult, on muidugi küsitav.

TEIE OLETE VÄSINUD
. . . TEIL ON PALAV
. . . JOOGE KLAAS
TALKO
SIDRONISOODAT!

Alljärgnevalt oleks esitatud mõningad tüüpilisemad kirjutuste kokkuvõtted. Nii „L'Iinformation“ 6. 9. 18. oma Tallinnas viibinud kirjasaatja sulest avaldab pikema Eesti maad ja rahvast käsitleva kirjutuse. Seal kirjeldatakse meie olusid juba Vene revolutsiooni lahtipuhkemisest alates, siis kuidas Saksa okupatsiooniväed siia jõudsid, nende vägivallateod, mis kohati on kirjeldatud küll ebaõigelt, Seckendorfi „käsud ja keelud“ rahvale jne. Rahvas kannatab rasket Saksa survet. Parunid pakuvad maad Wilhelm II. Eestis tahetakse teha tabula rasa Saksa kolonistidele. Inimesi puuakse ilma kohtuotsuseta. Maal valitseb küll kord ja rahu, kuid see on kalmistu rahu. Autor Serge de Chessin. — „Eesti Saksa saapa all.“

„Petit Journal“ 24. 1. 19. puudutades Narva vallutamist eestlaste poolt, tähendab, et see ei olnud ainult võit, vaid punaarmee täielik kokkuvarisemine. Trotski olevat pidanud vangi langema ja Petrograd tahetavat ilma võitluseta eestlastele loovutada. „Journal“ 3. 5. 19. Venelastel olevat koondatud Eesti armee vastu 52 rügementi. Teated meie rindelt avaldati sageli päris üksikasjaliselt. Nii „Courrier de Geneve“ 2. 6. 19.:

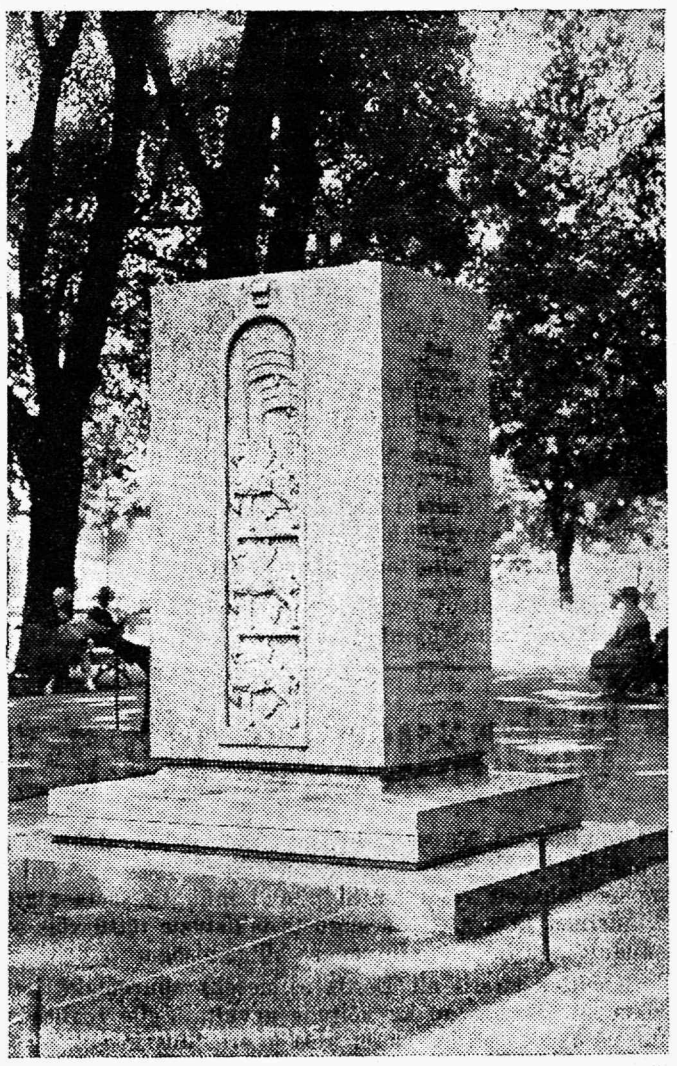

Mälestussammas Eesti Vabadussõjas langenud Soome vabatahtlikkudele Helsingis.
Püstitatud Eesti Vabariigi poolt.

> „Eesti väerindel. Gatčina suunas vaenlase ägedad kallaletungid löödi tagasi põhja armee korpuse poolt. Üks enamlaste rügement ja kaks kolonni andsid alla. Nelikümmend kilomeetrit Pleskaust ja Pskovist põhjapoole põhja armee 4-nda korpuse osad puhastasid vaenlasest mõned asulad, võtsid vangi ühe enamlaste rügemendi ja said saagiks kaks suurtükki ning mõned kuulipildujad. Marienburgist põhjapoole, 75 klm. kirdepoole Valgast, eesti sõjaväed võtsid vange ja kuulipildujaid.“

Ei kirjasaatja ega toimetus nähtavasti ei tea, et Pleskau ja Pskov on üks ja sama Vene linn.

Eesti peastaabi ametlikud teated rindelt ilmusid tavaliselt kõikides suuremates lehtedes, nagu „Matin“, „Le Temps“ j. t. lühikese eelmärkusega:

> „Eesti sõjaministeerium avaldab järgmise teadaande 23. juulist:

millele järgnes lühike sõnum, et eestlased on vallutanud järgmised kohad.

Lahingutest Landeswehriga aga ilmub teateid sagedamini kui Vene rindelt. Pealkirjad nagu „Eestlaste ja sakslaste vahel“ j. t. esinevad tihti. Nii „Matin“ 21. 6. 19. tähendab:

> „Von der Goltzi sõjavägi tungis kerge vaevaga 50 km Riiast põhjapoole Võnnu alla 20 km laiusel rindel ja vallutas ühe küla. Eesti sõjaväes on 60.000 meest kindral Laidoneri juhatusel.“

Eesti-Vene rahu kavatsustest avaldas Felix Thumen ajakirjas „Affaires Exterieures“ 4. 10. 19. pikema, väga objektiivse kirjutuse, milles päris üllatavalt hästi on tabatud ja edasi antud meie valitsuse motiivid rahutegemiseks ja üldine rahva meeleolu.

Saksa ajakirjandus.

Saksa ajalehtede väljalõigete kogu on võrdlemisi väike. Võib olla oli see tingitud üldiselt Saksa pahempoolselt häälestatud, pärast revolutsiooni esikohale tõusnud ajakirjandusest ja mentaliteedist, mis ei tahtnud enam teadagi endise armee kindralite affääridest Baltimail. Samuti ei leia meie ka ühtegi loogilist sidet ametliku sotsialistlise Saksa vabariigi valitsuse, kes eo ipso pidi sümpatiseerima ka väikerahvaste vabadusvõitlustele, ja Eesti-Vene sõja vahel. Ei olnud enam üldse mõeldavki ametliku Saksamaa poolt mingisugune Baltimaade vallutamine ühel või teisel teel, pealegi kui sellal ka Baltimail võidutses sotsiaaldemokraatia nagu Berliiniski. Sotsialismile oli aga pea ükskõik, kas Baltimaades valitsevad kohalikud või sakslastest „seltsimehed — Genosse“. Sellest võib olla ka tingitud vähene huvi ametliku Saksamaa ajakirjanduses Baltimaa sündmuste vastu. Kuid mitte kõik ajalehed ei muutunud pahempoolseks, nii nagu ei kadunud kohe monarhistlised ringkonnad, kes alaliselt üleskihutatud „Baltimail hukkuvatest Saksamaa poegade“ — balti sakslaste, abipalvetest nägid Baltimaades ikka veel Saksa asumaid, mida nüüd „neetud liitlaste“ politika püüdis „Mutterlandist“ lahutada. Sellepärast leidsid osa Saksa ajakirjanduses sooja vastuvõttu kõik need kohalikkude sakslaste, pea eranditult sihilikud ja lausa valed, kirjutised Eesti ja Läti siseoludest ja iseseisvuse püüetest. Vaatamata sellele, et 1919. a. välisriikide ajakirjandusest kõige paremad teadete hankimise võimalused olid Saksa ajakirjandusel — kohalikkude sakslaste näol, esineb Eesti üle kõige enam sihilikku vale informatsiooni just sealses ajakirjanduses. Ei üheski Inglise, Prantsuse, Soome ja Rootsi ajalehes ei ole nii palju tõsiolude moonutamisi kui Saksa mitteametlikkudes ajalehtedes.

Nii „Tägliche Rundschau“ 09. 12. 18. tähendab kibedusega, et:

> „Lõpp on baltlaste unelmal, sel unistusel, et raskest Vene ikkest pääsmisele oleks pidanud järgnema jagamatu taasühinemine emamaaga. . .“
>
> . . . „Mispärast emamaa oma vanimale asumaale keeldus andmast tsiviilvalitsust silmapilguni, kus see oli liig hilja.“

„Volkszeitung“ 15. 12. 18. teatab, et Inglise laevastik olevat Tallinna jõudnud. Inglased võtvat üle Eesti posti, telegraafi, raudteed ja üldse kogu Eesti renditavat 10 aastaks inglastele. Sellele lisatakse vahest teade, et Eesti loovutavat kogu Saaremaa inglastele sõjalaenu garantiiks. Nii tähendab „Die Post“ 08. 07. 19. päris uskumapanevalt pealkirja all:

> „Inglise politika Baltikumis. Läti vabariigi valitsus (ministerpresident Needra) teostas (esmakordselt) sobingu saksa vähemuse ja läti rahva kordaarmastava osa vahel.“

Kõigi sündmuste taga olevat Inglise kaval politika. Nii olevat Ulmanis lubanud sõjalise abi eest inglastele kogu Lätis metsamonopoli. Eesti saavat 4 miljonit krooni kuus toetust Inglismaalt, andes kindlustuseks inglastele Tallinna sadama ja Saaremaa.

„Rheinisch-Westfälische Zeitung“ 05. 07. 19. toob Helsingi kirjasaatja sulest pikema eestivaenulise kirjutise. Eestlaste suurt viha sakslaste vastu ässitavat eriti „Sotsiaaldemokraat“, millest tsiteeritakse vastavaid kohti. Saksa kodanikkudel ja Balti aadlikkudel olevat keelatud raudteel reisimine; neid olevat mõnes kohas isegi rongist välja aetud. Madrused olevat Balti pataljoni osadelt relvad ära võtnud. Tallinnas olevat peetud salajast koosolekut Eesti valitsuse, politiliste parteide ja Briti kindralkonsuli osavõtul, kus olevat otsustatud Eestile jätta sisepolitikas vabad käed. Sõjalise abi vajaduse korral järgnevat ühe liitriigi poolt Eesti okupeerimine. Mõisatest tulevat võõrandada $^1/_3$ tasuta. Ülejäänuile panna peale nii kõrged maksud, et omanikud vabatahtlikult neist loobuks. Seda kõik olevat Briti konsul heaks kiitnud.

Balti sakslaste eest astub välja sageli dr. Richard Bahr. Nii kaitseb ta „Weser-Zeitung'is“ 10. 07. 19. baltlasi Leipzigis ilmunud Hans Forsti teoses ettetoodud süüdistuste vastu. Balti sakslased ei olevatki õieti süüdi, vaid nende soove ei olevat arvestatud Berliinis, siis kui selleks oli õige aeg. Baltimail elutsevad sakslased arvult umbes 200.000 ei olevat kõik „neetud parunid“, vaid aadlikke olevat ainult $^1/_{10}$ sellest arvust („Magdeb. Zeit.“ 05. 07. 19.).

Kokkupõrked Landesvehri ja Eesti vägede vahel esitatakse muidugi jälle ebaõiges valguses. Nii teatab Riia Saksa saatkond ametlikult 27. 06. 19., et eestlased inglaste sõjavarustusega, tarvitades isegi gaasi, olevat alustanud sõda Läti valitsuse vägedega. Vaherahu ettepaneku olevat eestlased tagasi lükanud. Väga iseloomustav on jällegi Riia Saksa saatkonna ametlik teade „Ostpreussische Zeitung'is“ 03. 07. 19.:

> „Kasvava selgusega ilmutab end balkaniseerumine loodes; mitte vähema selgusega Eesti valitsuse terav imperialism, kes kõigi sotsialistlikkude vennastusvõtete kiuste püüab oma piire ette lükata lõunapoole läti maa-alale.“

Edasi tähendatakse, et „lätlased“ olevat pidanud lahkuma Jägeli positsioonilt Riia suunas eestlaste pealetungi tõttu.

Kui võõrastav see ka ei ole, kuid pärast Landesvehri operatsioonide nurjumist hakkasid Kuramaale jäänud saksa sõdurid Läti valitsuselt, kelle vastu nad alles hiljuti sõdisid, nõudma maad ja elamisvõimalust. Nii teatab „Der Reichsbote“ 31. 07. 19., et Kuramaal viibivad umbes 10.000 saksa sõdurit olevat pöördunud palve ja nõudega Ulmanise poole, neid vastu võtta Läti alamaks ja neile eluaset muretseda. Sest ilma nende verevalamiseta ei oleks Läti riiki olnudki ja pealegi olevat neile värbimise büroode poolt lubatud anda maad peale enamlaste väljaajamist. Loomulikult need soovid lükati tagasi. Samuti nuriseb „Frankfurter Zeitung“ 30. 07. 19., et Eestis võetavat Balti pataljoni sõdureilt (mõisnikelt) maad ära, kuna eestlastest maaomanikele jäetavat alles.

Iseloomustavaks näiteks, kui sihilikult ja ebaõigelt kirjeldasid Saksa ajalehed Eesti armee võite punaste üle, oleks pikem kirjutis „Dresdener Anzeiger'is“ 16. 07. 19.

(Järg 5. leheküljel.)

Eesti välismaises ajakirjanduses.

(Algus 4. leheküljel.)

Soome kirjasaatja sulest, kes peaks küllaltki hästi teadlik olema tõelisest olukorrast Eestis, asudes lähedal sõjateatrile:

„Igatahes ei ole puht-eesti väeosade osavõtt võitudest enamlaste üle kuigi suur: Saksa-Balti Landeswehr, soome vabatahtlikud ja vene põhja korpus olid esijoones need, kes vaenlase Eestist välja tõrjusid, Narva ja Pihkva võtsid ning viisid rinde Peterburi väravate alla."

Inglismaa okupeerivat varsti Saaremaa ja Tallinnas olevat oodata igapäev Briti väeosade maandumist. Lõpuks:

„Sisemaal ohjeldamatu, täis vihavaenu ässitamine teisest rahvusest kultuurse ülemkihi vastu, diletantlik majanduspolitika, mis plaanikindlalt hävitab riikliku olemasolu põhialust — põllumajandust, rahva instinktid, mis endale otsivad rahuldust võõra vara röövimises: see on tänane Eesti vabariik."

See „informatsioon" ei vaja vist enam mingisugust kommentaari. Balti riikide tulevikku ennustades leitakse, et ega need ikka ilma sakslaste abita püsida ei suuda. Nii „Der Reichsbote" 20. 07. 19. leiab:

„et nii lätlased kui ka eestlased ei ole võimelised oma riiki asutama ning teda kestvalt säilitama ilma saksa abita..., et ilma alaliselt seal elutseva saksa kaupmeheta, ilma paljumõnitatud „balti paruniteta", kes 700-aastases töös on viinud maad kultuurile, ei olé seal võimalik luua riiklikku korda."

Ainuke ajaleht, mis püüdis enam-vähem objektiivselt hinnata olukorda Baltimail, oli sotsialistide „Vorwärts". Ta isegi kaitses Baltimaid etteheidete ja süüdistuste vastu. Septembri algul avaldas Saksa 6. armee kindral-komando ajakirjanduses avaliku seletuse sõjalisest olukorrast ja võimalikkudest järeldustest Eestis ja Lätis. See oli väga pessimistlik. Nimelt olukord soodustavat enamlaste edasitungi Eestisse, mida Eesti armee ei jõudvat enam teistkordselt tagasi lüüa. Pealegi kavatsevat Eesti ette võtta lubamata sammu — teha rahu venelastega. Kuid kuidas võidavat teha rahu kommunistidega, — millisest sammust senini kõik riigid kõrvale hoidnud. See kõik olevat võimalik tänu jällegi Inglise ebaselgele ja kavalale politikale. Inglismaa pidavat olema ka vastutav oma ebaõige politika pärast Baltimail. Lihtsalt Inglismaa olevat süüdi Ida-Euroopa sündmuste eest. Sellele vastab „Vorwärts" 08. 09. 19., et kas üldse olevat 6. armee kindralkomandol vajadust muretseda selle eest, kas Inglise politika Baltikumis on õige või vale. Kindralkomando olevat ainult käskude täitjaks, mitte aga politika tegijaks. Ta pidagu meeles,

„et nad enesest heidavad eemale Saksa ajaloo Ludendorffi ajastu roimarlikud harjumused, mis juba kohe olid vastumeelsed paljudele saksa kindralitele."

Uus Saksamaa olevat Inglismaaga rahu teinud ja pidavat nüüd lõpetama ka igasugused affäärid Baltimaades. Saksa vabariigi valitsus püüdvat sõbralikku vahekorda luua uute riikidega. Nii olevat lubatud 5. sept. „Uus Isamaa" liidu ettekande õhtul Eesti ja Läti ametlikel esindajail 1,5 tundi vabalt kõnelda sellest suurest vihast, mis Baltimaal valitsevat sakslastest suurmaaomanike vastu. Olgugi et selline nähe, lubada välisriigi ametlikel esindajail arvustada avalikul koosolekul seda valitsust, kelle juurde nad on akrediteeritud, olevat diplomaatias ennekuulmatu, ometi Uus Saksamaa valitsus sallivat seda, mis tõendavat ainult ta liberaalsust. Ehk küll Saksa sotsiaaldemokraatia sümpatiseerivat neile paljukannatanud väikerahvastele, kuid siiski ei saavat olla nõus väitega, nagu ei oleks need rahvad midagi saanud Saksa kultuurilt. Kuid igal juhul nüüd ei olevat aeg vaielda nende küsimuste üle, vaid eestlased ja lätlased soovivat sõdida enamlaste vastu ilma sakslaste abita ja jäetagu neile see õigus. Olevat sellepärast ainukene õige järeldus sellest, et Saksa väed lahkuksid nii kiirelt kui võimalik Baltimailt.

ROOTSI AJAKIRJANDUS.

Meie lähem suurem naaber Skandinaavias — Rootsi, tundis elavat huvi Eesti vastu Vabadussõja ajal. Seda tõendab küllaltki arvukas kirjutiste hulk Rootsi ajakirjanduses. Seda elava huvi tundmist nõudis Rootsilt kahtlemata ka ta geopolitiline asend Põhja-Euroopas. Ta ei võinudki jääda üksköikseks, kui mitte kaugel ta piiridest toimusid kaugeleulatuva tähtsusega politilised suursündmused. Kui väike rahvas, endine Rootsi suurriigi provints, võitles oma olemasolu eest, olles samal ajal ka kaitsevalliks Rootsile nakatava kommunismi eest. Meie ajaloolased on alati rõhutanud „head Rootsi aega", on alati pidulikel juhtudel toonitanud neid sooje ajaloolisi sidemeid Rootsiga. Vanemad põlved on ikka tröostinud endid juhul, kui Eesti vajaks abi, et küll rootslane tuleb ja vaenlase välja ajab. Sellepärast päris instinktiivselt loodeti vanema generatsiooni poolt, et nüüd Vabadussõja ajal on hea juhus Rootsil näidata, et ta tahab täita rahva lootust ja tegelikult abistada kangelaslikku rahvast oma vana ajaloolise vaenlase vastu. Et nüüd oleks jälle võimalus osaliseltki tasa teha Karl XII kaotust. Ja Rootsi aitaski Eestit tegelikult: ühe kompanii suurune abiekspeditsioon saabus Eestisse. Kuid seda suurem moraalne toetus Eestile ilmneb Rootsi ajakirjanduses. Regulaarselt ilmub seal teateid meie sõjalisest tegevusest: ametlikud Peastaabi teadaanded, kirjutised siinsete kirjasaatjate sulest jne. Vabadussõja esimene pool Rootsi ajakirjanduses leiab valgustamist peamiselt ajalehtede omavahelises poleemikas küsimuse üle, kas Rootsil on vajadust ja võimalust saata suuremat abiekspeditsiooni Baltimaale? Selleks kaalutakse küsimust igakülgselt, kuid esijoones, kui palju see kõik maksma läheks. Puht-rahalise kulu arvestused näivad kõrvale tõrjuvat politilised ja moraalsed argumendid. Saadetakse sõjaväelasi, nagu kindral Hjalmarsson j. t., Eesti ja Lätti tutvunema tegeliku olukorraga ja väljavaadetega, kas üldse on mõtet Rootsi abiekspeditsioonil siirduda Baltimaale, mida võib olla punaarmee vallutab juba lähemail päevil. Alles nende meeste rahustavad teated ja ühtlasi tungivad abisaatmise palved elustavad jälle vabatahtlikkude värbimise büroode tegevust.

Peab mainima, et suuremat tähelepanu Rootsi ajakirjandus pöörab Läti abistamisele. Kahtlemata on see tingitud Läti võimude suuremast propagandast ja mitmete Läti juhtivate tegelaste kohalviibimisest. Avatakse linnades värbimise büroosid; ajutiselt neid valitsuse otsusega suletakse, et hiljem jälle lubada tegutseda. Kaalutakse ajalehtede veergudel jälle, kas Läti suudab anda küllaldast majanduslist garantiid rootslaste abiväele. Tegelikult vabatahtlikke Lätti minekuks koguneb küllaldaselt. Nii tähendab „Skanska Aftonbladet" 24. 02. 19., et Läti nekrutite bürool olevat kogutud kogu Rootsis juba 300 ohvitseri, 275 allohvitseri ja 4000 sõdurit.

Baltimaa kõrval leiab Rootsi ajakirjandus elavat huvi veel Soome sündmuste vastu, kuid teiste enamlusvastaste armeede, nagu Koltčaki, Denikini j. t. tegevus ei leia kaugeltki sellist ülielavat tähelepanu, kui see oli liitriikide ajakirjanduses.

Alljärgnevalt mõningad kokkuvõtted tüübilisematest kirjutistest. Nii „Göteborgs Aftonbladet" 23. 01. 19. avaldab pikema kirjutise kindral Hjalmarssoni aruandest Eesti sõjalisest olukorrast ja abiekspeditsiooni saatmise võimalusest. Punaste jõud olevat Eesti rindel 10.000 hiinlast, 2500 Soome kommunisti, 6000 lätlast ja 12.000 venelast — kokku 3.0.500 meest. Eestlastest olevat 75 prots. meeskodanikest püssi all. Juhtideks olevat endised Vene kindralsaabi ohvitserid Laidoneri ülemjuhatusel.

Pikem artikkel Rootsi mõjukamas ajalehes „Svenska Dagbladet" ilmub 26. 02. 19. kapten Hjalmar Friselli sulest, milles käsitletakse väga kiitvalt Eesti sõjalist, majanduslist ja politilist olukorda. Tuntumad mehed praegu Eestis olevat Laidoner ja Eckström — Soome abivägede ülem. Eesti armee juhiks olevat algul olnud „ryske generalen Larka", kes ei olevat aga suutnud tagasi lüüa vaenlast. Temale järgnenud ülemjuhataja kohale „i Estland födde ryske generalstabsörurstelöjtranten Laidoner".

Mõnede ajalehtede poolt tõstetakse üles Balti-Skandinaavia riikide liidu küsimus. Nii „Borås Tidning" 10. 11. 19. soovitab liitu, mis peaks haarama 3 riikide gruppi: Rootsi-Norra-Taani (Skandinaavia grupp), Soome-Eesti ja Läti-Leedu-Valgevene. „Östgöten" 21. 11. 19. soovitab ainult Baltiriikide liitu, koos isegi Saksa, Poola ja Ukrainaga. Üldistest kirjutistest vääriks mainimist „Dagens Nyheter'is" 30. 11. 19. pikem ülevaatlik kirjutis professor Johan Bergmanni sulest Eesti kultuuroludest ühes Tartu ülikooliga. Elavat tähelepanu äratab ka eestlaste kavatsus venelastega rahu sõlmida. Asutakse seisukohal, et see olevat siiski Eesti valitsusel õige samm. Lõpuks ei saa jätta mainimata Rootsi ajakirjanduse seisukohta Landeswehri sõjas. Kui liitriikide ajakirjandus jälgib väga teravalt von der Goltzi tegevust, nähes selles sakslaste ekspansiooni itta, ja nõudis kategooriliselt Saksa vägede lahkumist Kuramaalt, ei saa seda öelda Rootsi ajakirjanduse kohta. Tõsi küll, siin ilmub sageli teateid Landeswährі tegevuse üle, kuid puudub kindel eitav või jaatav seisukoht. Lepitakse lihtsalt faktide esitamisega, ilma omapoolse seisukohata.

Üldiselt siiski Rootsi ajakirjandus Vabadussõja ajal suhtus Eestisse enam kui sõbralikult, vaatamata sinna siirdunud Balti sakslaste tugevast propagandast ja valitsevate ringkondade ettevaatlikust politikast, mis ei lubanud toetada Baltimaid suuremal määral majandusliselt ja abivägedega, kui ehk seda oleks nõudnud tolleaegne kriitiline silmapilk.

SOOME JA AMEERIKA AJAKIRJANDUS.

Käesolevas ajalehtede kogus on ootamatult väheselt esitatud Soome ajakirjandus. Näib, et vastavad ajalehed oleks sattunud kuhugi mujale, sest ei ole mõeldav, et meie Vabadussõjast suuremal määral, kui ükski teine riik, aktiivselt osavõtnud riigi ajakirjandus ei oleks sügavat huvi tundnud Eesti vastu. Kuid seda tühimikku katab osaliselt põhjalik ja ühtlasi ka ülevaatlik juba 1921. a. Helsingis ilmunud mahukas teos: Vilho Helanen. Suomalaiset Viron vapaussodassa. See puudutab küll otseselt Soome abivägede puhtsõjalisi operatsioone meie Vabadussõjas, kuid väärikat tähelepanu on leidnud ka Eesti Abistamise Komitee tegevus Soomes koos vastava kirjavahetusega ja samuti tähtsamaid Soome ajakirjanduse seisukohti ja informatsiooni Eesti üle.

Sama väheselt, kui Soome, on esitatud ka AMEERIKA AJAKIRJANDUS. Seal võiks nimetada ainult „New York Herald", mis teistest Ameerika lehtedest kõige rohkem ruumi annab sündmuste kirjeldamisele Eestis. Kahjuks teated on hangitud kaudselt, peamiselt liitriikide ajakirjandusest ja vene pagulasilt, seega ka sageli ebaõiged. Nii „New York Herald" 13. 05. 19. käsitab Vene piiririikide olukorda, kirjeldades Murmani Vene valitsuse juhi Nikolai Tšaikovsky aruannet Vene politilisest olukorrast Pariisis liitlaste Neljamehe Nõukogule. Seal püütakse väita veenvalt, et ei Eestil, Lätil ega isegi Soomel ei olevat mingisugust õigust iseseisvusele. Nende majandus, kultuur jne. olevat kõik tänu võlgu tsaari Venemaale. Nad olevat pärinud suured varandused. Nende majandusline olukord ei võimaldavat neile iseseisvust, vaid varem või hiljem nad langevat majandusliselt Saksamaa alla. Soome nõudvat Karjalat ja isegi Kola poolsaart, et seega Venemaad äralõigata Valgemerest, kuna ta juba niigi valitsevat Soomelahte merekindluste abil, milliste ehitamine läinud Venemaale maksma miljoneid.

*

Käesoleva kirjutise ülesandeks oli anda ainult üldist ülevaadet autorile kättesaadavast välisriikide ajakirjanduse suhtumisest Eestisse Vabadussõja ajal ja püüda esile tuua olulisemaid erinevaid seisukohti ja probleeme. Kui ajaloo uurimisele on sageli ülepääsmatuks takistuseks allikmaterjali vähesus ja lünklikkus, siis ka vastupidi — materjali rohkus ja täielikkus nõuab uurijalt teravat kriitikat ja väga põhjalikku ajastu tundmist, et suuta eraldada üliküllasest materjalist olulisemat, ajaloolise tõe leidmiseks. Kahtlemata tulevasele ajaloolasele on meie tänapäeva ajakirjandus möödapääsmatuks allikaks, kuid samal ajal ka materjaliks, mida ei saa mitte nimetada objektiivseks — sündmuste ainuõigeks kirjelduseks. Ikka tuleb arvestada artikli autori sümpaatiat või antipaatiat ühele või teisele nähtele, ebaõiget informatsiooni või olulise kõrvale jätmist ja vähemtähtsa esiletõstmist. See nõuab võrdlemist ja võrdlemise abil jõutaksegi veidi lähemale ajaloolistele tõeoludele. Ka käesolev kirjutus mitmest välismaa ajakirjandusest (Inglise ajakirjanduse kohta ilmus varemalt „Vab. Täh." nr.) tahab pakkuda ülevaatlikku võrdluse võimalust ja lisandeid Vabadussõja allikmaterjalile.

PILTE EESTI VABADUSSÕJAST.

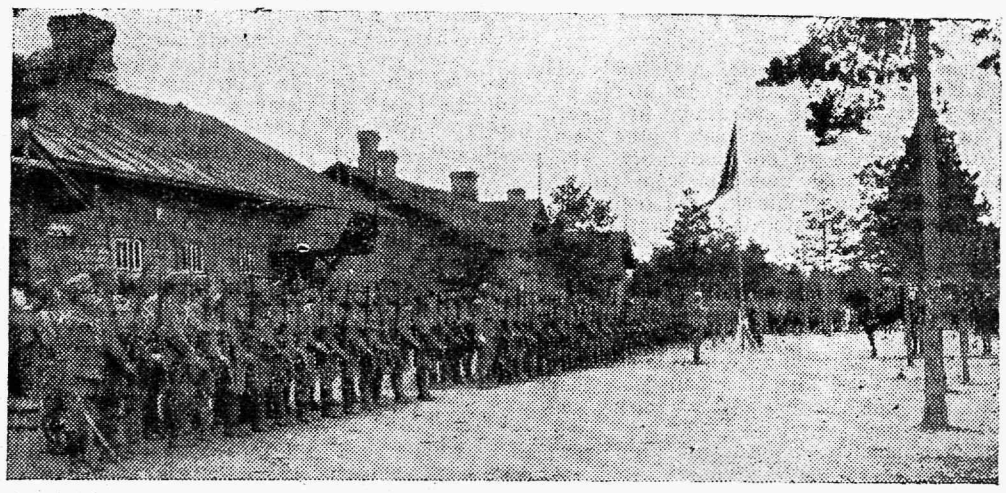

Taani vabatahtlikkude kompani.

TALLINNA KIVITRÜKIKODA
R. TOHVER & K°
Kivitrükk
Ofsettrükk
Raamatutrükk
Reljeeftööd
S Tartu mnt. 49
Tel. 313-07.

Õnnelikud loterii võitjad!

Tuletagem tänutundes meele Vabadussõjas langenud kangelasi ja annetagem Vab. Mäl. Komiteele nende mälestuse jäädvustamiseks väärilise monumendi püstitamiseks!...

Ohvitseri-asetäitjaist Vabadussõjas.

15 aastat ohvitseri asetäitjatele korraldatud kursuse lõpust ja kursuse-lõpetanute lipnikudeks ülendamisest.

22. aprillil k. a. möödus 15 aastat sellest, kui üle poolesaja eksterni, kes sooritasid katsed esimese ohvitseri auastme saamiseks, ülendati 22. apr. 1920. a. lipnikuteks. Katsete sooritajad pidid esialgse kavatsuse järgi olema ainult 4-kuise staažiga ohvitseri asetäitjad, kes keskkooli haridusega. Hiljem aga kujunes eksamitest osavõtjate koosseis vähe teiseks ja lubatagu siis siin ohvitseri asetäitjate kaadri tekkimise ja eelnimetatud juubeli puhul küsimuse juures peatuda veidi lähemalt.

Vabadussõja algusel vajas kujunemise staadiumis olev riik eriti hädaliselt jõude oma julgeoleku ja kaitse korraldamiseks. Selleks püüti sõjaväge paisutada ja tugevamaks teha kõigiga ja kõigega, mis käepärast juhtus olema. Eriti tähtis oli juhtide küsimus, ja nii kuulutatigi kõige pealt välja ohvitseride sunduslik mobilisatsioon (16. XI 1918). Rahvusväeosades teeninud ohvitserid olid kohustatud ilmuma otse oma väeosadesse, mitteteeninud aga endid registreerima Peastaabi juures olevas ohvitseride reservis. Reservis registreeriti aga ka endiste Vene sõja- ja lipnikkude koolide õpilasi — junkreid, meie mõiste järgi kadette (praegu kadettide asemel aspirandid). Neid registreerituid sõja- ja lipnikkude koolide õpilasi määrati teenistusse nooremate ohvitseride kohtadele kohustetäitjateks ühesugustel alustel ohvitseridega (ühesugustel alustel nimelt kohustuste mõttes, palka hakati aga maksma 100 marka vähem vastava ametkoha harilikust palganormist). Sääraselt ohvitseride kohtadele täiesti seadusliku määramise käigu järgi määratud mitteohvitsere võib lugedagi ohvitseri asetäitjate kaadri tekkimise algrakukesteks.

Tegelik asjade käik väljaspool keskkohta (pealinna), s. o. sõjategevus rindel ja vägede organiseerimine tagalas, nõudis aga juhte ja juhte, ja neid palju rohkem, kui suutis anda keskkoht Tallinnas. Nii pandi ohvitseride kohuseid 1918. a. lõpul ja 1919. a. algul peale paljudele mitteohvitseridele, eriti just soomusrongidel ja n. n. löögiväeosades: Kalevi Malevas, Kuperjanovi part. pataljonis jne. Teistes väeosades määrati ohvitseride kohustetäitjateks samuti junkreid (tuli ju loomulikult oletada, et neil pidid olema juhi-ohvitseri omadused), kuid veel enam energilisemaid ja väljapaistvamaid lihtsõdureid (vahest Venes omandatud sõjaliste kogemustega, vahest aga ka täiesti ilma sõjaliste kogemusteta uustulnukuid). Viimastest tekkis laiaulatuslikult teine liik inimesi, kes said aluseks ohvitseri asetäitjate tekkimisele ja need juba vähem seaduslikumal teel, s. o. väeosade omal algatusel. .See sündis kõik peaasjalikult Vabadussõja esimestel nädalatel. Määrati küll ka veel hiljem tublimaid mehi ohvitseride kohtadele, kuid palju vähemal määral ja juba peaasjalikult neid, kes pikema aja kestel olid tublidust üles näidanud.

Paljudel on kokkupuutuda tulnud nii lugemisel kui kõnelusel mitmesuguste nimetustega, nagu ohvitseri asetäitja, aseohvitser, ohvitseri kohustetäitja, aselipnik, alam-lipnik ja lõpuks veel junkrud, oma erinimetustega noorem-portupeijunker ja vanem-portupeijunker (siis ehk veel ka junior ja kadett),[1]) mis kõik nagu tahaks umbes üht ja sama mõistet tähendada ja mis peaks vastama umbes mõistele lipnik. Mõnes väeosas hakatigi ohvitseri asetäitjaid omavoliliselt lipnikkudeks kutsuma, missugust nimetust tarvitati sõja lõpuni. Peab märkima, et kõigi nende nimetuste tarvitamises on tõepoolest kogu Vabadussõja kestel isegi ohvitseride seas valitsenud suur segadus.

Narva vallutamise järele võis Ülemjuhataja, arvatavasti esimest korda, vähe hinge tagasi tõmmata ja kohe võttis ta lahendamisele nii ohvitseride (juhtide) kui ka sõdurite auastmete küsimuse. Oma päevakäsus 21. jaanuarist (Nr. 30 § 3) märgib Ülemjuhataja, et vene ajal ei toimunud ohvitseride aukraadides ülendamine kõigil pool ühtlaselt, ja käseb meie juures kohtadele määramisel mitte veneaegse aukraadi peale vaadata, vaid neid määrata, kes oma tööd paremini tunnevad.[2]) Kolm päeva hiljem (päewak. 24. jaan. Nr. 36, kus alguses annab teada oma ülendamise Ajutise Valitsuse poolt kindral-majoriks) teeb Ülemjuhataja Peastaabi ülemale kindla korralduse „kõik teha, et võimalikult ruttu saaks välja töötatud ja läbi viidud Eesti sõjaväes auastmete tõstmine vapruse eest võitluses väerinnal." Esimises mainitud päevakäskudest tõstab Ülemjuhataja üles ka ohvitseride kohtadel teenivate mitteohvitseride küsimuse. Eriti kiirelt nõudis ju lahendamist ohvitseride kohtadel olevate mitteohvitseride küsimus, sest see puudutas suurearvulist juhtkonda, kes õiguslikult rippusid „õhus." See instituut oli tekkinud tarviduse nõudel n. ö. kombeõiguse alusel ja nende kohta puudusid venest pärit seaduslikud normid. Ülemjuhataja päevak. 21. jaan. 1919. a. Nr. 30 § 4 annabki siin küsimuse kohta esimesed täiesti seaduslikud juhtnöörid: „Alamväelasi, kes sõjas vahvasti võidelnud, asjatundmist ja isamaa armastust ja truudust üles näidanud, ohvitseride asetäitjateks ette panna." Siit saime siis ka esimese ametliku nimetuse ohvitseri asetätja (tarvitati aga ka selle nimetuse mitteseaduslikku lühendit — aseohvitser). Teised kõik ohvitseride kohtadel olevad mitteohvitserid, keda päevakäsus nimetatakse veneaegse sõdurite kohta tarvitatava nimetusega alamväelasteks, jäid seega ohvitseri kohtadel olevateks ilma ametliku nimetuseta ja kutsuti väeosades harilikult ohvitseride kohustetäitjateks (lühend. märgiti o. k. t.). Nad kõik said harilikult vastavalt vähendatud palka, aga oli ka neid, kes olid harilikul allohvitseri ehk sõduri palgal. Ohvitseride kohustetäitjaid junkreid kutsuti harilikult endise, s. o. junkri nimetusega — osale neist anti vahest ka eraldi nimetusi: noorem-portupeijunker ja vanem-portupeijunker, s. o. sõjakooli noorem-allohvitser ja sõjakooli vanem-allohvitser.[3]) Veneaegsed ase-lipnikud (zaurjad-praporštšik ja alamlipnikud (podpraporštšik) määrati harilikult ka ohvitseride kohtadele (tähendab, muutusid ohvitseri kohustetäitjateks), kuid kutsuti ikka endiste veneaegsete seaduslikkude nimetuste järgi.

Ohvitseri asetäitja aukraadi (austme) kindlaksmääramise järel võttis Ülemjuhataja päevakorda alamlipnikkude ja aselipnikkude küsimuse. Nii ilmus 13. märtsil päevakäsk (Nr. 96 § 5), kus lahendati alamlipnikkude küsimus. Päevakäsus märgitakse, et Vabariigi sõjaväes ei saa olema alamlipniku auastet ja: 1) keskharidusega ja Vabadussõjas tublidust ülesnäidanud oma ülemuse ettepanekul võivad saada lipnikkudeks, 2) alla keskmise haridusega, kes vahvust ja tublidust üles näidanud, võivad saada ettepandud määramiseks ohvitseride asetäitjateks vabadele kohtadele ja 3) teised tulid määrata veltveeblite ehk rühma ülemate (praeguse mõiste järgi rühma vanemate) kohtade peale. Kuna alamlipnikud olid peaasjalikult vähema kui keskharidusega, siis loomulikult said ainult tublimad neist ohvitseride asetäitjateks ja vähem tublidust ülesnäidanud jäid seega allohvitserde kohtadele. .Samanõudlik päevakäsk ilmus ka 13. mail (Nr. 162) aselipnikkude kohta. Selles märgitakse lühidalt, aselipniku auastet Eesti Vabariigi maa- ja mereväes ei saa olema ja sellepärast tuleb teenistuses olevad ja ka uued tulijad teenistusse määrata päevakäsu Nr. 96 § 5 13. III 19 korra järgi.

Samal aja umbes pani Ülemjuhataja maksma ka üldise auastmete redeli sõjaväes. .See ilmus 27. märtsil (päevak. Nr. 112 § 1), kus 6-dal kohal on maaväes ohvitseri asetäitja ja mereväes gardemariin. 10. mail (päevak. Nr. 161) tehti selles auastmete korras väikseid muudatusi. Siin jäi maaväes 6-le kohale edasi nagu varem ohvitseri-asetäitja, kuna mereväes sellele kohale märgiti: ohvitseri-asetäitja ehk gardemariin.

Ohvitseride kohtadel olevate mitteohvitseride küsimus ei lahenenud seega veel lõplikult. Vene eeskujul jatkati 1919. aasta esimesel poolel ettepanekute tegemist ohvitseriks ülendamiseks rindel ülesnäidatud vahvuse eest ja samuti ka junkrite ettepanekute tegemist lipnikkudeks ülendamiseks, kes juba kas vene sõjakooli lühendatud kursuse või lipnikkudekooli kursuse pea täiesti lõpetanud olid, ehk kellel jäi sellest ainult vähe puudu (oktoobri revolutsioon tegi ju kõigele järsu lõpu). Peale selle, kui 27. märtsil Ülemjuhataja päevakäsuga (Nr. 112 § 1) määrati kindlaks Eesti Vabariigi maa- ja mereväe auastmete kord ja hakati auastmetes kõrgendamise ettepanekuid tegema, hakkas eriti silma paistma vanema kursuse junkrite seisukord, kes kooli lõpetamise eelõhtul olid sunnitud koolist lahkuma ja nüüd mobiliseeritud ühistel alustel ohvitseridega; teenides samadel kohtadel, pidid maha jääma igasugusest edasiminekust, saades seejuures ka vähem palka.[4]) Pealegi oli lõunapool Venemaal koole, mis palju hiljem veel töötasid Petrogradi ja Moskva rajoonis ja seega said ülenduse veel peale oktoobri lõppu, tähendab, hilisema aja sisseastujad, kui eelnimetatud rajooni koolides. Väeosade ülemate ettepanekud mitteohvitseride lipnikkudeks ülendamiseks lükati kõrgemalt poolt aga tagasi, sest Ülemjuhataja päevakäsuga oli juba kindel põhimõte maksma pandud ja kõrvale kalduda sellest üldisest korraldusest ei tahetud.[5]) Küsimuse püüdis lahendada Ülemjuhataja päevakäsk 13. augustist Nr. 451, mis kõlab järgmiselt: „Sõjakooli lõpetamiseta võib ohvitseri aukraadi omandada ainult järgmistel tingimistel: 1) lõpetatud keskkooli haridus; 2) peab Eesti sõjaväes teenima ja vähemalt 4 kuud ohvitseri asetäitja olema; 3) peab Sõjakooli juures eksternina eksami tegema. Selle juures võib eksami tegemiseks komandeerida ainult neid ohvitseri asetäitjaid, kes oma vahvuse ja osavuse poolest ohvitseriks kõlbulikud on."

Nagu see päewakäsk näitab, olid tingimused ohvitseri aukraadi omandamiseks väga nõudlikud ja nii ka selguski, et Vabariigi Sõjakooli I kursuse lõpukatsete ajal ainult üks mitteohvitser-junker sooritas nõutava eksterni eksami ja sedagi arvatavasti asjaoludel, et teenis Tallinna tagavarapataljonis, kus oli võimalik tutvuda Sõjakoolis läbivõetavate ainetega (K. V. S. Nr. 135 § 2, 3. VIII 19). Kõrvalmärkena olgu tähendatud, et mõned junkrid astusid ka Vabariigi Sõjakooli, nii esimesele, kui ka teisele kursusele. Rindel viibivad ohvitseri-asetäitjad muidugi mingisuguste katsete peale ei mõelnud ja niisugusteks asjadeks ette ei valmistunud — nad ei saanud nendest katsetest teadagi. Pealegi poleks rõhuv enamus ülemusi eksamitega ja ettevalmistamistega päri olnud, sest see oleks ohvitseri-asetäitjad oma kohuste täitmise juurest ära viinud ja kes oleks siis seal neid asetanud — tarvidus oli neid kohtadele määranud ja tarvidus nõudis, et nad oma kohtadele peavad jääma kuni ülesanne täidetud, sõda lõpetatud.

Vahepeal muudeti ohvitseride auastmete korda ja lõppes Vabadussõda. Kuna eelmised auastmete redelid algasid reameestest ja ulatasid kindralini, sisaldas 4. okt. 1919 Ülemjuhataja päevakäsuga Nr. 634 maksmapandud auastme redel (kord) ainult ohvitseride auastmed maa- ja mereväes, võrreldes neid vene mereväe auastmega.[6]) Kui eelmiste auastmete redelite järgi küllalt selge ei olnud, kuhu asetada ohvitseride asetäitjad, kas sõdurite hulka või ohvitseride hulka, siis uus kord andis kindla vastuse, et ohvitseride hulka ei kuulu. Sellega oli selge, et ohvitseri asetäitjad tulid arvata sõdurite hulka.

Vaherahu maksmahakkamise järel andis Ülemjuhataja 11. jaanuaril 1920 uue korralduse esimese ohvitseri auastme omandamise kohta sõjakooli lõpetamiseta (päevak. Nr. 940). Uus korraldus näitab vastutulekut rindel olevatele ohvitseride asetäitjatele, s. o. neile, kellel varem polnud aega katsetele mõtelda ega neile ettevalmistuda ja kõlab järgmiselt: „Juhtnööri täienduseks, kuidas ilma sõjakooli lõpetamiseta ohvitseri aukraadi omandada võib ja mis minu päevakäsu nr. 451, 13. 8. 1919. a. äratähendud, luban ohvitseri asetäitjaid, keda nende ülemus kõlbuliseks peab ohvitseriks saama, üheks kuuks komandeerida Vabariigi Sõjakooli juure kursustele praktiliseks ja teoreetiliseks ettevalmistamiseks esimese ohvitseri auastme saamise eksamile."

Selle päevakäsu põhjal Sõjakooli juure kursustele komandeeritavate kohta jäivad küll maksma endised kõrged nõudmised keskkooli lõpetamise ja ohvitseri asetäitjaks ülendamise kohta, kuid tegelikult ei peetud nendest nõudmistest kinni. Kursustel komandeeriti ja eksamitest lubati osa võtta peale ohvitseride asetäitjate ka ohvitseride kohustetäitjaid ning junkruid ja madalama kui keskharidusega. Keskharidust ei nõutud muidugi siis ka ohvitseride asetäitjatelt. Kursused aga kestsid kavatsetud ühe kuu asemel umbes 2 kuud. Katsed lõppesid ja edukalt lõpetajad ülendati lipnikkudeks 22. aprillil 1920. Käsk Vabariigi sõjavägedele (Nr. 642-a) ülendamise kohta ilmus 30. mail 1920. See on ümmarguselt 15 aastat tagasi, mispärast ka käesolevat aastat selles mõttes juubeliaastaks võib pidada.

Lõpetanuid oli kokku 56 isikut, nendest oli suurem osa rindelteotsevatest väeosadest, s. o. vilunud sõjamehi, kellest 13 praegu Vabadusristi kavalerid. Lõpetanutest on 1 surnud, 1 teadmata kadunud. Elavatest on praegu veel 17 ohvitseri tegevus teenistuses, s. o. ümmarguselt 30 protsenti, kellest 2 leitnandi aukraadis, kuna teised kõik kaptenid. Võrdluseks olgu märgitud, et Vabariigi Sõjakooli I kursuse lõpetas 3. augustil 1919. a. 106 kadetti (suurtükiväe kursus 56 kadetiga lõppes eraldi ja lõpetajad ülendati 5. X 19). Nendest praegu tegevas teenistuses ümmarguselt 15 prots., kellest 7 on tõusnud juba majori auastmeni. Vabariigi Sõjakooli II kursuse lõpetas 31. aug. 1920. a. 150 kadetti. Nendest on tegevas teenistuses ümmarguselt 20 protsenti, kellest 1 on tõusnud majori auastmeni. Eksternidele korraldatud katsetele mitteilmunud ja katseid mitte sooritanud ohvitseri asetäitjad läksid peale Vabadussõja lõppu rõhuvas enamuses reservi. Järeljäänud väike protsent oli esialgul küll ohvitseride kohtadele, kuid hiljem noorte ohvitseride juurdetulekuga määrati ainult allohvitseride kohtadele, kus mõned praegugi veel teenivad. Osa omandas ka veel mõnel teisel teel ohvitseri auastmed, kuid need olid vähesed. Reservi minejad aga võeti tagavaraväes arvele ühesugustel alustel ohvitseridega ja seega moodustavad võimalikus tuleviku sõjas jällegi vahepealse astme ohvitseride ja sõdurite vahel.

S.

---

[1]) Junioriдeks kutsuti kooliõpilastest koosnevate pataljonide ja roodude sõdureid ja kadettideks Vabariigi Sõjakooli õpilasi.

[2]) Sama arvamine oli Ülemjuhatajal ka sõdurite aukraadide ja kohtadele määramise kohta (päevak. 23. II 19 Nr. 77 § 1).

[3]) Teatud % junkreid jäi aga ka teenima kuni Vabadussõja lõpuni sõduri kohtadele, kas oma junkrist olemist ülesandmata jättes või mõnel muul põhjusel.

[4]) Venes oli küll ka lipnikkudeks ülendatud 1917. a. juuli üldisest pealetungist osavõtjaid vanema kursuse junkreid (junkrid, kes 4-kuisest kursusest juba pool aega koolis viibinud), kes vähemalt 1 kuu? aega rindel viibinud.

[5]) Oli küll ka mõningaid erandeid, kuid need olid üksikud, näiteks: Sõjaministri päevakäsuga sõjavägedele (mis oli ühtlasi viimane), 18. II 19. Nr. 20 § 1, käsuga Vabariigi sõjavägedele (K. V. S.) 10. X 19. Nr. 202 § 11, K. V. S. 4. V 19. Nr. 57 § 8.

[6]) 1918. a. novembris Diviisi staabi poolt antud juhtnööride järgi (ringkiri 19. XI 18 Nr. 2) ei lubatud ohvitseride auastmeid tarvitada. See 4. oktoobri päevakäsk näitab, et revolutsiooni aja vaadetele auastmete kohta oli lõpulikult selg pööratud.

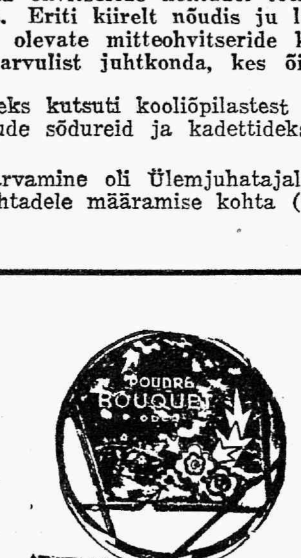

Vabadussõja Mälestamise Komitee loterii

lõpploosimisel 2. mail 1935. a.

langesid võidud järgmistele piletitele:

Peavõit Kr. 20.000 — nr. 57557.

Võit Kr. 5.000 — nr. 9383.

Võidud à Kr. 2500 — nr. 85273; 144331.

Võidud à Kr. 1000 — nr. 48319; 51646.

Võidud à Kr. 500 — nr. 30670, 72746.

Võidud à 250 kr.

Nr. 1436, 82824, 159895, 180226.

Võidud à 100 kr.

Nr. 1376, 19997, 45219, 96629, 101695, 102668, 152195, 173062, 175267, 191681.

Võidud à 50 kr.

Nr. 8289, 9158, 16019, 21310, 36290, 40772, 47729, 52592, 56634, 67559, 70473, 82191, 85603, 91753, 101907, 102540, 116041, 125881, 132646, 138971, 141370, 152168, 156684, 160489 170941 171568, 175887, 181595, 184622, 189476.

Võidud à 10 kr.

Nr. 4601, 5492, 9109, 11317, 14500, 19644, 24612 28528, 35229, 35721, 38266, 39980, 44861, 59963, 60459, 73587, 75705, 85197, 89534, 99290, 107001, 111829, 126348, 129278, 132400 136595, 137845, 139686, 142494, 151152, 156174 157690, 164233, 173569, 176733, 178909, 181050, 184929, 190855, 199307.

Võidud à 5 krooni.

799, 3737, 7885, 8374, 9566, 9637, 10389, 11607, 13769, 15185, 16208, 19627, 20174, 22545, 29979, 31448, 33766, 34311, 35651, 35776, 36639, 48824, 49522, 52403, 54035, 54317, 55901, 63572, 64066, 66010, 66419, 67358, 69261, 71428, 79903, 81527, 83108, 87915, 90440, 91744, 95056, 99939, 107022, 107911 115297, 116948, 122974, 123261, 124540, 129210 131504, 134762, 137267, 144228, 145239, 149214 149713, 152578, 152873, 156809, 157071, 158610 159898, 161081, 165240, 168096, 171726, 173692 174955, 179728, 180128, 181172, 182039, 182287 184318, 185864, 186921, 192676, 194068, 195967.

Võidud à 3 krooni.

3009, 4033, 5012, 5837, 6066, 6845, 7640, 8025, 8154, 8870, 9132, 9650, 10070, 10286, 10381, 11119, 12781, 12915, 13667, 13668, 13967, 16238 16530, 19094, 19896, 21147, 21573, 24017, 25561, 26485, 27922, 29988, 30395, 33574, 35233, 35455, 36665, 38252, 38584, 38962, 42795. 43570, 44871, 44383, 46608, 47210, 48005, 51161, 51677, 52494, 54350, 55202, 57449, 57585, 58458, 59075, 61849, 63704, 65387, 66227, 66658, 68562, 68995, 69428, 70153, 70231, 71075, 72003, 72468, 72947, 73658, 74770, 75835, 76176, 78984, 79404, 80908, 80940, 81552, 81735, 84164, 85456, 85609, 87139, 87803, 87940, 89536, 90073, 90370, 91083, 91243, 92177, 93102, 94928, 95066, 95215, 96492, 97374, 98787, 99101, 99784, 103359, 103501, 103592, 104795, 106792 107309, 107657, 107684, 107691, 108680, 111120 112051, 112638, 113123, 113148, 113769, 114525 116454, 117172, 117194, 117278, 117497, 117719 117948, 120464, 121304, 122595, 123258, 126232 126298, 127651, 128229, 128647, 128980, 129043 129274, 129654, 130371, 131858, 132313, 132859 134751, 134965, 135038, 137928, 139206, 139539 140740, 143693, 144338, 146061, 147195, 148410 149641, 149976, 151630, 151954, 153957, 155272 156179, 156793, 156820, 156885, 157757, 157832 158018, 160918, 163499 163834, 165840, 166329 166457, 166583, 166676, 167717, 178055, 178312 178865, 178905, 179013, 180752, 180899, 181056 181904, 181942, 184139, 188789, 188939, 189364 191774, 192599, 194778, 194819, 196536, 196671 197237, 197755, 198457, 199538.

Võidud á 2 krooni.

850, 1088, 1368, 1752, 2204, 2229, 2914, 4101, 4135, 4319, 4542, 5087, 6563, 6814, 7763, 8715, 9914, 10608, 10787, 11025, 11402, 11673, 11674, 11739, 12279, 12809, 13254, 13287, 13548, 13954, 14222, 15674, 16316, 16927, 17011, 17381, 17838, 17924, 17980, 18332, 18515, 18815, 18950, 19162, 20243, 21122, 21688, 23688, 24268, 24454, 24811, 26088, 26153, 27296, 27869, 28249, 28291, 28468, 28788, 29627, 29759, 29769, 29865, 29934, 31572, 31871, 33596, 36413, 37684, 37538, 37579, 37753, 37775, 37950, 38229, 38732, 38884, 40071, 40216, 40271, 40286, 40824, 41367, 41678, 43284, 44186, 44310, 45250, 45513, 45668, 46944, 47428, 47613, 47716, 48003, 48231, 48269, 48661, 49044, 49507, 49570, 49903, 51053, 51411, 51438, 52653, 52777, 53868, 53921, 53964, 54151, 54573, 54603, 56424, 56535, 57974, 59203, 59631, 59726, 59899, 59934, 60678, 61081, 61097, 61113, 62626, 62977, 63785, 64600, 65476, 65844, 66101, 67757, 68014, 68537, 69337. 70000, 70026, 70294, 70750, 70759, 71120, 71425, 72150, 73235, 73585, 73784, 74559, 74582, 74861, 75013, 75129, 75477, 75772, 75823, 75955, 76546, 76627, 76947, 77140, 77162, 77246, 78838, 79362, 79641, 80471, 80555, 80952, 81140, 81425, 81604, 81999, 82121, 82490, 82888, 84123, 84238, 84832, 85362, 85379, 85417, 85912, 86168, 86657, 87089, 87353, 87549, 87671, 87932, 87987 88036, 88623. 88867, 89044, 89108, 89173, 89478, 89766, 89821, 90038, 90382, 90431, 90914, 92997, 93384, 93388, 94417, 94569, 94826, 95003, 95468, 95491, 95815, 97052, 97110, 97169, 97269, 97745, 97920, 98823, 99055, 99556, 99594, 100266, 100574 101387, 103012, 103635, 104028, 104098, 104912 105252, 105504, 106562, 106584, 106676, 106973 107166, 108146, 109164, 109323, 110376, 110385 110841, 110852, 111005, 111125, 111183. 111692 112062, 113022, 113450, 114501, 115179, 115460 115699, 115953, 117028, 117454, 117596, 117674 117829, 118009, 118478, 118868, 118974, 119118 119136, 119300, 122586, 122600, 123259, 123430 124458, 124861, 125175, 125377, 126220, 126906 126922, 127075, 127079, 127208, 127709, 127853 128600, 128986, 129714, 130206, 130246, 130298 130329, 131004, 131069, 131249, 131578, 131810 133124, 133222, 134836, 135450, 136381, 136469 136741, 137133, 137284, 137329, 137359, 137409 137635, 137975, 138264, 138463, 139391, 139595 139637, 140455, 140633, 141504, 142373, 143116 143512, 143710, 144133, 144288, 144578, 145080 145604, 146159, 147570, 147692, 148822, 148886 149069, 149089, 149096, 149111, 149568, 150245 150594, 150766, 151208, 151729, 152032, 152289 152580, 153021, 153088, 153571, 153708, 155253 155257, 155746, 156221, 156509, 156669, 156795 157216, 157492, 158110, 159134, 159592, 159822 160385, 160684, 160946, 160960, 161931, 162714 162833, 162852, 163593, 164421, 164967, 165230 165556, 166207, 166484. 167903, 167921, 168530 168908, 169454, 169759. 170602, 170680, 171652 171914, 171995, 171998, 172069, 172528, 172932 173759, 173805, 175895, 176050, 176422. 177653 178083, 179025, 179740, 179919, 180047, 180298 180812, 181312, 181496. 182014, 182138, 182383 182676, 182936, 183095, 183249, 183470, 184431 185185, 186112, 186522, 186633, 187511, 187687 187979, 188341, 189000 189372, 189738, 189954 191343, 192331, 192345, 192602, 192891, 192901 193763, 194091, 194555, 195006, 195188, 195422 195635, 195755, 196119, 196207, 196689. 196749 196907, 197046, 197745.

Võidud à 1 kroon.

28, 92, 215, 652, 672, 796, 868, 904, 1061, 1160, 1352, 1652, 1790, 2177, 2253, 2293, 2447, 2537, 3145, 3192, 3262, 3520, 3543, 3926, 3962, 3993. 4011, 4056, 4103, 4142, 4306, 4446, 4456, 4835, 4969, 5133, 5235, 5571, 5747, 5886, 6136, 6402, 6433, 6439, 6612, 6622, 6646, 6843, 6927, 7077, 7455, 7590, 7938, 8141, 8504, 8552, 8713, 8810, 8858, 9041, 9252, 9309, 9596, 9629, 9779. 10435 10462, 10543, 10860, 11229, 11356, 11573, 11899, 12278, 12364, 12850, 12941, 12985, 13046, 13360, 13448, 13521, 13602, 13690, 13950, 13993, 14144, 14177, 14413, 14480. 14761, 14994, 15476, 15492, 15793, 15841, 15846, 15878, 15960, 16157, 16177, 16239, 16630, 16815, 16828, 16835, 16953, 16954, 17299, 17548, 17663, 17719, 17733, 17857, 18015, 18340, 18381, 18528, 18544, 18875, 18876, 19078, 19231, 19361, 19456, 19679, 19731, 19732. 19742, 19921, 20208, 20221, 20257, 20521, 20670, 20723, 21042, 21050, 21169, 22028, 22729, 22787, 22879, 22944, 23075, 23489, 23860, 24452, 24842, 25030, 25033, 25098, 25558, 25590, 25597, 25645, 25768, 25934, 26004, 26530, 26644, 26692, 27277, 27845, 28176, 28262, 28550, 28552, 28585, 28638, 28987, 28994, 29009, 29026, 29179, 29286, 29571, 29661, 29805, 30094, 30219, 30250, 30284, 30411, 30741, 30784, 30926, 31105, 31700, 32184, 32287, 32320, 32400, 32451, 32459, 32726, 32926, 33132, 33138. 33305, 33553, 33616, 34004, 34277, 34334, 34391, 34434, 34555, 34639, 34667, 35044, 35070, 35166, 35275, 35289, 35467, 35639, 36058, 36083, 36195, 36510, 36634, 36820, 36966, 37335, 37342, 37364, 37533, 37756. 37834, 37961, 38297, 38472, 38630, 38750, 39587, 39741, 39990, 40146, 40710, 41122, 41551, 41734, 41741, 41892, 41955, 42050, 42172, 42183, 42323, 42462, 42486, 42695, 42757, 42932, 43233, 43687, 43978, 44255, 44521, 44835, 45177, 45341, 45418, 45486, 45578, 46221, 46393, 46513, 46606, 46747, 46826, 46968, 46972. 47277, 47295, 47350, 47384, 47483, 47579, 48039, 48178, 48268, 48298, 48331, 48896, 49005, 49225, 49347, 49478, 49504, 49654, 49970, 50108, 50122, 50567, 51158, 51266, 51534, 51648, 51936, 52375, 52397, 52426, 52475, 52923, 52941, 52973, 53469, 53765, 53793. 53859, 53906, 54115, 54293, 54401, 54420, 54516, 54583, 54640. 54658, 55241, 55794, 55830, 56007, 56174, 56538, 56586, 56631, 56712, 56782, 56843, 56928, 57101, 57127, 57484, 57503, 57708, 58105, 58416. 58549, 58559, 58592. 59193, 59570, 59670, 60105, 60137, 60255, 60585, 60834, 60961, 60999. 61231, 61250, 61288, 61627, 61923, 62128, 62193, 62404, 62405, 62449, 62457, 62553, 62680, 62951, 63368, 63809, 64092, 64142, 64541, 64606, 64662, 64747, 64783, 65062, 65170, 65253, 65268, 65798, 65888, 65896, 65916, 66015, 66026. 66065, 66485, 66557, 66725, 66887. 66909, 66915, 66927, 67004. 67131, 67190, 67529, 67721, 67869, 68005, 68011, 68184, 68223, 68246, 68568, 68728, 68772, 68980, 69044. 69367, 69442, 69567. 69583, 69971. 70276, 70306, 70538, 70679, 70988, 71020, 71029, 71446, 71490. 71548, 71616, 71738, 71826, 71933, 71945, 72159. 72483, 72507, 72602. 72608, 72795. 72798. 73031, 73095, 73212, 73220, 73240. 73454, 73530, 73629, 73734, 73905, 74102. 74486, 74538, 74683, 74687, 75145, 75155. 75227, 75497, 75549, 75579, 75593, 75734, 75767. 75919, 76517, 76518, 76563, 76586, 76608, 77234, 77375, 77516, 78127, 78311, 78529, 78589, 78813. 79163. 79239. 79246. 79319, 79540, 79745, 79751, 79776, 79780. 79783, 79820, 79843, 80052, 80162, 80666, 80786, 80842, 80892, 80953, 80979, 81114, 81148, 81320, 81731, 81809, 81825, 81844, 82100, 82401, 82446, 83111. 83257, 83408, 83575, 83916, 83922, 84179, 84442, 84496. 84508, 84578, 84738, 85136. 85440, 85490, 85726, 85877, 85905, 86311. 86580, 86680, 86765. 86786, 87108, 87129, 87192, 87582. 87601, 87742, 87752, 88021, 88093, 88140, 88468, 89378, 89804. 89886. 89908, 90036, 90268, 90355, 90581. 90689, 90699, 90750. 90947. 91091, 91197. 91248, 91284, 91516. 91590, 91764, 91948, 92014, 92091, 92394, 92516, 92549, 92832, 92988, 93413, 93327. 93743, 93791, 94203, 94281, 94386, 94546, 95235. 95474. 95685, 96447. 96465, 96474. 96797, 96857, 97018, 97077, 97374, 97498, 97531, 98234, 98367, 98459. 98593, 98764, 98841. 99078, 99079, 99095, 99232, 99306, 100150, 100916, 101021 101032, 101076, 101150, 101299, 101668, 101897 102181, 102703, 102911, 103321, 103543, 103611 103708. 103851, 103872. 103874, 104002, 104069 104146, 104458, 104549, 104771. 104777. 105020 105157, 165216, 105266. 105284. 105296. 105426 105907. 106035. 106175, 106266, 106385. 106533 106548, 106663, 106771, 106973, 107006. 107059 107356, 107879. 107959. 107991. 108109. 108165 108635, 109073, 109091, 109167, 109714, 109802 109964, 110315, 110467, 110711. 111013, 111215 111324. 111331, 111452, 111811. 112081, 112188 112243, 112306, 112576, 113364, 113763. 113900 113948, 114065, 114358, 114399, 114491, 114513 114604, 114681. 114700. 114762. 114850 114890 115160, 115211, 115280, 115541, 115808, 115834 116108, 116204, 116762, 116920, 116965, 116986 117074, 117098, 117588, 117613, 117618, 117733 117758, 118158, 118246, 118301, 118376, 119485 119553, 119923, 120439, 120561, 120874, 121003 121324, 121400, 121485, 121900, 121910, 121931 122601, 122654, 123002, 123309, 123452, 123533 123888, 123911, 124064, 124179, 125050, 125056 125171, 125213, 125592, 125624, 125727, 125907 126570, 126622, 126907, 126908, 126997, 127021 127118, 127211, 127293, 127504, 127706. 127798 127896, 127961, 128041, 128046, 128054, 128091 128320, 128628, 128705, 128860, 128864, 128887 128958, 129592, 129599, 129949, 129983, 130167 130189, 130357, 130499, 130695, 130789. 131063 131178, 131258, 131454, 132254, 132284, 132327 132339, 132345, 132367, 132438, 132451, 132496 132861, 132891, 132922, 133280, 133447, 133873 134471, 135908, 135967, 135995, 136211, 136444 136754, 136892, 137383, 137500, 137643, 137653 137839, 137945, 138152, 138268, 138571, 138667 138780, 138790, 138841, 138860, 139745, 139792 139868, 140161, 140225, 140241, 140497. 140505 140540, 140681, 140877, 140887, 140936, 141021 141601, 141621, 141702, 141731, 141783, 141829 141899, 142114, 142205, 142340, 142480. 142759 142905, 143236, 143299, 143310, 143500, 143531 143668, 143810, 143887, 143913, 143958, 144385 144563, 144855, 144868, 144877, 145089, 145142 145190, 145296, 145306, 145477, 145759, 145927 146008, 146186, 146451, 146475, 146477, 146598 146785, 146854, 147087, 147524, 147921, 147941 148151, 148243, 148274, 148505, 148511, 148600 148606, 148685, 148797, 148823, 149105, 149112 149163, 149175, 149427, 149848, 149996, 150049 150060, 150495, 150528, 150894, 151197, 151322 151348, 151353, 151444, 151527, 151562, 151593 151689, 151822, 151954, 152062, 152160, 152284 152531, 152564, 152740, 152955, 153330, 153611 153716, 153845, 154089, 154212, 154239, 154486 154547, 154584, 155030, 155298, 155335, 155424 155521, 155837, 156106, 156518, 156548, 156824 156872, 156991, 157498, 157593, 157744, 158028 158029, 158242, 158578, 158611, 158664, 158696 158905, 158971, 159054, 159101, 159556, 159600 159628, 159774, 160205, 160239, 160444, 160650 160729, 160874, 160911, 160949, 161068, 161239 161331, 161333, 161372, 161576, 162030, 162031 162239, 162481, 162497, 162525, 162583, 162937 162969, 163412, 163468, 163579, 164045, 164246 164465, 164703, 164836, 164876, 165440, 165471 165545, 165552, 165640, 165646, 165842. 165885 165896, 166041, 166150, 166311, 166507. 166571 166775, 167130, 167621, 167635, 167637. 167660 167782. 167840, 168255, 168270, 168324. 168438 168491, 168536, 168548, 168842, 168843, 169326 169618, 169711, 169887, 169914, 170011. 170161 170263, 170955, 171023, 171534, 171713, 171785 172070, 172168, 172184, 172249, 172507, 172573 172641, 172773, 172820, 172843, 172930. 173224 173473, 173554, 173687, 173766, 173819, 173835 173925, 173946, 173953, 173984, 174013, 174076 174201, 174220, 174339, 174473, 174561, 174973 175066, 175418, 175625, 175743, 175930, 176005 176373, 176512, 176521, 176759, 176697, 176801 176893, 177251, 177269, 177516, 177643, 177652 177983, 178232, 178409, 178681, 178934, 179193 179458. 179629, 180009, 180029, 180033, 180103 180327, 180343, 180348, 180370, 180379, 180509 180596, 180729, 181460, 181628, 181668, 181729 181775, 182218, 182471, 182561, 182630, 182707 183027, 183120, 183198, 183334, 183777, 183995 184129, 184131, 184149, 184232, 184409, 184447 184807, 185091, 185092, 185104, 185135, 185259 185350, 186292, 186549, 186758, 186826, 186840 186895, 186953, 186999, 187010, 187326, 187386 187401, 187837, 188113, 188118, 188248, 188336 188497, 188648, 189091, 189110, 189173, 189229 189778, 189840, 190398, 190419, 190523, 190626 190627, 190714, 190819, 190842, 190910. 190923 191111. 191949, 192019, 192146, 192532, 192728 192941, 193119, 193151, 193762, 194780, 194889 195056, 195428, 195461, 195675, 195812, 195997 196180, 197300, 197572, 197913, 198134, 198335 198729, 198797, 198924, 199149, 199274, 199322 199453, 199519, 199655, 199660, 199717.

Võitudelt, mille suurus kr. 1.— kuni kr. 10.—, arvatakse väljamaksmise juures maha Riigikassa heaks 10%; võitudelt, mille suurus kr. 10.— kuni kr. 100.—, arvatakse maha 15%; võitudelt, mille suurus üle kr. 100.—, arvatakse maha 20%.

Võidud makstakse välja pileti ettenäitajale alates 15. maist kuni 15. juulini s. a. äripäeviti kella 9—13 Vabadussõja Mälestamise Komitee loteriibüroos Tallinnas, Vene tän. 1—15. Piletite puhul, mis esitatakse posti kaudu, arvatakse võidu väljasaatmise juures posti saatekulud maha.

VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE.

Arusaamatuste ärahoidmiseks palutakse
kõiki loteriipiletite levitajaid ja omandajaid

tasumata piletite eest raha tasuda kõige lähemal ajal.

Vabadussõja Mälestamise Komitee.

Vabadussõja Mälestamise Komitee suurloterii

piletiraha tasujate vahel loositud

preemiate nimekiri.

5. aprillist — 29. aprillini.

Nimekirjas tarvitatud lühendused.

1. — Raamat „Eesti Rahvusväeosade Loomine“ 1917—1918.
2. — Kristallvaas.
3. — Alpaka-peeker.
4. — Teesõel.
5. — Koogilabidas.
6. — Võinuga.
7. — Mansetinööbid.
8. — Sardiinikahvel.
9. — Suhkrukühvel.
10. — Suupistekahvel.
11. — Puuviljanuga.
12. — Käsikohver.
13. — Grammofoniplaat.
14. — Taskunuga.
15. — Kamm peegliga.
16. — Rahakott (ümmarg.)
17. — Täitesulepea.
18. — Taskupliiats.
19. — Nahast plokk.
20. — Kirjaplokk.
21. — Fotoalbum.
22. — Taskukamm.
23. — Tikutasku.
24. — Rahakott.
25. — Valik meisterteoseid.
26. — „Elu“ lugemisvara.
27. — Konversatsion-Leksikon.

Preemiad antakse välja kahe kuu jooksul Vabadussõja Mälestamise Komitee loterii büroost Tallinn, Vene 1—15, igal äripäeval kella 9—15, laupäeval kella 9—13. Kui võitja saadab saatekulu ette (võib ka postmarkides), saadetakse preemiad postiga välja.

Saatekulu on lihtsaadetisena: käsikohvritelt ja hõbeasjadelt — 25 senti; nahkasjadelt — 10 senti; raamatutelt — 8 senti; albumitelt — 6 senti; tähituna 10 senti rohkem.

Grammofoniplaate postiga välja ei saadeta, sest Komitee ei saa vastutada nende rikkumatult päralejõudmise eest. Selle asemel võib väljaspool Tallinna asuv preemiasaaja soovikorral valida nimekirjas tähendatud nr. 10 või 11.

Preemiate väljaandmine algab 15. maist s. a. ja lõpeb 15. juulil s. a.

Padil, S., — Jõgeva. Reis Tallinnast Rooma, või komplekt põllutöömasinaid, või sularaha.

Soome, V. — Türi. Kirjutuslaud või sularaha.

Siska, Fr. — Võru. Kevadmantel või sularaha.

Siilak, Th. Kohviserviis või sularaha.

Aavik, Nõmme 1; Aavik, Tall. 5; Aavik, Aidu 26; Adamson, Rasina 26; Adamson, Avinurme 5; Adamson, Voldi 26; Aguraiuja, Tall. 3; Ahlberg Tall. 19; Aigro, Rakv. 13; Ainsoo, Tall. 19; Alaver, Leev 15; Alber, Kallavere 26; Albok, Alavere 21; Allikas, Tall. 24; Almasov, Petseri 26; Alt, Põikva 27; Altin, Valga 5; Altsepp, Tall. 8; Ambos, Tall. 27; Ambros, Sutlepa 9; Amuta algk. J. Jaani 9; Andresson, Pärnu 26; Annok, Luunja 9; Annus, 19; Ant, Tallinn 26; Antje, Tartu 11; Anton, Pikajärve 26; Anton, Tall. 11; Antony, Tartu 26; Antsov, Tartu 26; Arbus, Tall. 9, 10, 26; Ark, Tall. 11; Arnim, Võhma 19; Arras, Erastvere 27; Arul, Tall. 10; Assejev, Räpina 11; Assip, Võru 21; Aua, Tall. 21; Aug, Tall. 6; Aur, Esna 11; Aus, 19; Ausberg, Tall. 26.

Baars, Ikla 9, 10; Baars, Viljandi 26; Bachel, Tall. 26; Batalin, Vilo 10; Bauman, Loodi 10; Bauman, Haapsalu 26; Berendson, Kaarma-Suur v. 10, 21; Berg, Rakv. 10; Bibikov, Petseri 10; Bils, Tall. 27; Boath, Nõmme 22; Bogens, Avispea 5; Bollmann, Kadrina 26; Boltov, Tall. 5, 21; Borkvell, Tall. 13; Borsov, Petseri 27; Brecher, Tall. 26, 27; Busch, K.-Jaani 10; Busch, Tall. 22; Böckler, Porkuni 6.

Cederhilm, Tall. 26.

Dahl, Järvakandi 5, 9, 10, 26; Daniel, Tall. 26; Danilov, Narva 10; Davel, Torma 5; Detert, Tall. 26; Dolsky, Tall. 26; Domingo, Nõmme 26; Drui, Tartu 26; Dunkel, Tudu 26.

Eberling, Tõrva 6; Edelhaus, Tartu 6; Edel, Tall. 22; Eek, Tall. 19; Ehrlich, Aaspere 26; Eichmann, Tall. 10; Eigelmann, Nõmme 19, 26, 27; Einling, Tall. 26; Eiskop, V.-Maarja 26; Eller, Pärnu 27; Emar, Harku 6; Erm. Kreenholm 13; Enden, Tall. 27; Enok, Tall. 26; Erafeldt-Põldmaa, Nõmme 27; Erberg, Tall. 23; Erdmann, Eidapere 26; Esko, Rumba 7.

Fiedler, Narva 12; Filipov, Tall. 26; Freirik, Nõmme 26; Freudenberg, Laius-Tähkvere 3; Freudenthal, U.-Võidu 26.

Gerschanovitsch, Tall. 27; Gerst, Rakvere 13; a/s. Ginovker, Tall. 26; Givard, Tapa 13; Grassmann, Alavere 5; Grünfeldt, Elva 18; Grünreich, Rakv. 1; Grünthal, Tall. 13, 27.

Hamburg, Rae 11; Hand, Tall. 4; Hanschmidt Tall. 9; Hansen, Th. 5, 27; Hansen, Tall. 27; Haugas, Petseri 10; Hausmann, Vorbuse 7; Havist, Tall. 21, 22; Hedell. Tall. 26; Heidenthal, Tall. 27; Hein, Mustjala 24; Heindrikson, Võru 6; Helmann, Märjamaa 5, 6, 9. 23; Hendrikson, Võru 26; Hendrikson, Sarvi 27; Henning, Tall. 10, 27; Hermann, Järvakandi 13; Hermann, Paide 22; Herodes, Tall. 26; Hiielo, Võru 10; Hirt, Tõhela 11; Hirtentrei, Kahala 4; Holberg, Tall. 6; Holm, Tall. 15; Hornmann, Toila 10, 26; Huik, Hellenurme 27; Hurt, Laanemetsa 26; Hus, Kaali 11, 13; Hussar, Sürgavere 23, 26; Härm, Tammistu 11; Hõrak, Kooraste 26; Hütt, Võru 23.

Illisson, Valga 27; Inno, Kurista 26.

Jaanison, Anija 26; Jaas, Rapla 26; Jagant, Paadremaa 15; Jagomann, K.-Võnnu 15; Jagonov, Tall. 6; Jaks, Tall. 27; Jaks, Mõisaküla 26; Jaska, Olustvere 26; Jasnov, Vilo 19; Jeerik 10; Jegor, Tall. 13; Jents, Paide 27, 27; Johanson, Fr. Tall. 16; Johanson, Felix Tall. 27; Johanson. Kurista 11; Jonson, Päri-Rudu 9; Juurup, Tartu 25, 26, 26; Jänes, Tähtvere 9; Jänes, Narva 11; Järv, Kuresaare 20, 26; Järv, Nõmme 26; Jõgi, Pühajärv 26; Jõgi, Tall. 26; Jõgis, Tall 7; Jõhvikas, Tall. 22, 24; Jõuram, Narva 6; Jõõger, Aleksandri 11; Jürine, Holstre 5; Jürgenson, Tori-Jõesuu 10, 11; Jürisson, Tall. 22, 26; Jürisson, Kaelase 13, Jürjo, Paide 26.

Kaalep, Nõmme 13; Kaasik, Tall. 7; Kabin, Uuemõisa 14; Kabus Märjamaa 5, 9; Kadak, Ulvi 26; Kadarik, Laimjala 10; Kadever, 19; Kaeholm, Viinistu 25; 26; Kahja, Rakv. 27, 27; Kahu, Nõmme 26; Kalamees, Sydney 10; Kalekaur, Võru 10; Kaljuste, Simuna 13; Kalkun, Viitina 21; Kalmin, Kaiu 26; Kangur, Nõmme 26; Kangur, Imavere 26; Karist, Puunja 9; Karpin, Lohu 19, 20; Kask, Tall. 27; Kask, Keava 17, 26; Kask, L.-Tähkvere 26; Kass, Mõisaküla 5, 26; Katsevitsch, Karjati 13; Kelder, Petseri 26; Kelder, Kallaste 26; Kelvets, Viljandi 9, 26; Kena, Keila 9; Kerem, Tall. 11, 22; Keske, Tartu 25; Keskpaik, Tall. 26; Kilgas, Nõmme 26; Kilkson, Türi 1; Kings, Tall. 27; Kits, Tartu 26; Kitvell, Tall. 11; Kivi, Antsla 6; Kivi, Pärnu 19; Kivisakk, Karksi 7; Kivistik, L.-Tähkvere 5; Kivistik, S.-Jaani 10, 19; Kivistik, Pikevere 19; Kiviväli, Nõmme 26; Klaassen, Tall. 20; Klamm, Tall. 21, 26; Klaus, Võru 9; Klausen, Turba 13; Klein, P.-Jaagupi 7; Klesment, Paldiski 8; Koffer, Tall. 4; Koger, Võru 27; Kohk, Pikajärve 26; Kohtitski, Lihula 22; Koikson, Paadremaa 27, 27; Kokk, V.-Roosa 22; Kold, Põltsamaa 25; Kolk, Rakv. 13, 13; Kolk, Muhu-Suure 24; Kolks, Nõmme 13; Koll, Tall. 10; Kolmann, Tall. 7; Kommer, Vastseliina 25; Kommusaar, Tartu 26; Kompus, Tartu 7; Kond, Kasaritsa 13; Kondi, Tall. 22; Kondimäe, 26; Konsap, Veriora 25; Konsin, Tall. 26; Kopler, Nõmme 19; Kopli Rahvamaja Üh. Tall. 22; Koppel, Ulvi 27; Koppel, Torma 3; Koppelmann Tall. 11; Kraan, Tall. 26; Krai, Leisi 26; Kran, Leisi 27; Kranfeldt, Kehra 9; Krebs, Rakv. 23; Kree, Käru 26; Kreem, Kuresaare 21; Kreismann. Toila 22; Krimm, Sooniste 8; Kristjuhan, Tall. 26; Krith, Tall. 9; Kromberg, Tartu 20; Krošing, Nõmme 9; Krull, Kihelkonna 4; Krupp, Veltsi 26; Krusten, Tall. 19; Kruus, Tall. 9; Krüger, Nõmme 27; Kuhlbusch, S.-Jaani 25; Kukk, S.-Jaani 13; Kuljus, Nõmme 9; Kuljus, Vasalemma 26; Kull, Satserinna 13; Kullamaa, Tall. 4, 4; Kulm, Ambla 19; Kuresaare Vabat. tulet. üh. 9; Kurg, Tall. 15; Kurgvel, Tall. 14; Kurris, Tall. 5; Kurvits, Joh. Tall. 19, 26; Kurvits, A. Tall. 5; Kustein, Rasina 24; Kustel, Alavere 19; Kutsar, Tartu 7, 8, 13, 13, 13, 21, 23, 26, 26, 26, 26; Kutsar, Petseri 7; Kutser, Lihula 26; Kuus, V.-Roosa 26; Kuusik, Narva 26; Kuusik, Rich. Tall. 6; Kuusik, P. Tall. 10; Käremägi, Antsla 24; Kärg, Lalsi 2; Kärk, Nõmme 26; Kärt, Imavere 27; Käär, Pärnu 26; Käär, Nõmme 25; Käärson, Massiaru 5; Köll, Tall. 22; Kõrgessaar, Tall. 5; Kõrm, Kärdla 26; Kõrve, Pärnu 19; Kööber, Olustvere 27; Kööra, Tartu 6; Kübar, Tall. 19; Kübarsepp, Tall. 7, 27; Künnapuu, Tartu 6; Kütto, Tartu 19;

Laan, Tall. 26; Laas, Kuivastu, 9, 23; Laasberg, Mereküla 26; Laaso, Tall. 5, 11, 27; Laats, Petseri 13; Lainas, Holstre 14; Laius, Nõo 26; Lame, V. Irboska 3; Lamp, Purtse 1, 4; Lamvol, Juuru 9, 21; Land, Tall. 13; Lange, Viljandi 26; Lank, Lüganuse 3; Lass, Tall. 8; Lass, Kiviloo 27; Laube, Türi 26, 27; Laube, Viluvere 26; Lauberg, Tall. 24; Laul, Kihelkonna 21; Laun, Tall. 13; Laurimann, Tall. 11, 13; Laurisson, Rakv. 15; Laurson, Tartu 6, 26; Laus, Nõmme 20; Laving, Restu 5; Leberecht, Põikva 19; Lehbert, Nõmme 24; Leiburg, Osula 26; Leikop, Tall. 26; Leinbok, Tall. 26; Leivategija, 13; Lellep, Tall. 26; Lemberg, Tall. 25; Lemmergas, Kirbla 21; Lemming, Narva 23; Leosk, Laanemetsa 22, 26; Lepassaar, Mäksa 6; Lepik, Türi 4, 11, 19, 26; Lepik, Kaunas 19, 22, 26; Lepp, Rakv. 9; Lerch, Tall. 20; Lesk, Tall. 5; Lett, Krabi 6; Lett, Tall. 26; Lettermann, Narva 26; Lihtin, Rutikvere 26; Liigmann, Tall. 26; Liidumäe, Tall. 15; Liikane, Tall. 5; Liiv, Tall. 8; Liivmann, Tall. 1; Lill, Tartu 6; Linneberg, Tall. 19; Linno, Pärnu 11, 25; Lintrop, Tall. 1; Lipp, V.-Maarja 11; Lipp, Jõhvi 7; Lippur, Värska 11; Lips, Pärnu 26; Lond, Abja-Paluoja 27; Loorberg, Tall. 26; Loorents, Tall. 27; Loorits, Tall. 8; Loorius, Koeru 26; Luha, Tartu 13; Luik, Tall. 10; Luik, Rakv. 10; Lukats, Tall. 23; Lukinov, Irboska 24; Lulla, Kuressaare 27; Lumi, Meremäe 19; Lupp, Tarvastu 7, 13, 27; Luur, Narva 21; Luur, Lihula 23; Luts, Viljandi 13; Luts, Jõhvi 21; Luts, Tall. 8; Läll Kiltsi 19, 19; Lüüde, Auvere 26; Lüüs, Petseri 5.

Maalust, Nõmme 5; Maasik, Kohtla 19; Madisson, Valga 11, 13, 13, 26, 26, 26, 26, 27; Mahuke, Laeva 26, 26; Mahune, Tartu 27; Maide, Rakv. 9; Maim, Tartu 6; Makarovski, G. Irboska 24, 26; Makarovski, L. Irboska 23; Makson, Irboska 13, 20; Mangelson, Tartu 26, 26; Margus, Palupera 19; Martin, Tall. 10; Masso, Eikla 26; Masso, Valga 26; Maurer, Tall. 27; Mauer, Kärkna 26; Mednis, Abja 26; Meerits, V.-Jaagupi 11, Meier, Riisepere 26; Meos, Tartu 17; Meos, Tabivere 22; Mesila Tall. 13, 13; Michelson 27; Michelson, Ahja 7; Michelson, Tartu 26; Michelson, Nõmme 8; Mihkael, Harju-Kahala 22; Mihkelson, Ambla 10; Mihkelson, J. Tall. 21; Mihkelson, T. Tall. 19; Miil, Koonga 26, 27; Miil, Mihkli 20; Miitjan, Türi 14; Mill, U.-Võidu 25; Minkov, Tall. 25; Mirt, Tall. 23; Mitt, Tall. 10; Moisar, J. Tall. 22; Moissar, E. Tall. 26; Moisejev, Põltsamaa 8, 26; Moledsov, Rootova 26; Morast Tall. 26; Mosin, Kodijärve 4; Mucha, Tartu 26; Mudi, Keava 24; Muišnek, Lepassaare 26; Muld. Tall. 13; Muldau, Tall. 26; Mumm, Lõve 13; Mumm. Tall. 11; Mustalo, Auvere 22; Mägi, Nõmme 22; Mägi, Pikevere 10; Mägi, Tall. 7; Mänd, Tall. 1; Mänd, Raasiku 11; Männik, Kirna 13; Määrits, Tartu 5, 13, 19; Mõlter, Võru 10, 26, 27; Müller, Nõmme 26; Müller Tall. 5, 26; Müüling, Tall. 11; Müürsepp, Abja 24.

Naarmann, Tall. 7; Nadel, Tartu 26, 26, 26; Napsep, Tartu 9; Neeving, Valga 26; Neiland, Valga 11, 26; Neudach, Kloostri 26; Nevostvejev, Narva 27, Nigul, Pihtla 11; Niils, Tsiistre 6; Noormets, Helme 26; Noormägi, Võru 26; Normann, Tall. 21; Nurk, Päinurme 26; Nurk Rakv. 12; Nutov, Tall. 22; Nääs, Tall. 26; Nööp, Saastna 27.

Odjak, Tall. 13; Oinas 26; Oinling 26; Oja, Tall. 26; Omri, Tall. 13; Oole, mp. Suurop 26; Orava Sanniko 26; Orgusaar, Mõisaküla 10, 27; Orgussaar, Lalsi 22; Orle, Tall. 26, 27; Otsep, Tall. 9; Otti Pikevere 7; Otto, Põltsamaa 26.

Paaver, Narva 11; Pajos, Nõmme 26; Paju, Umbusi 13; Palgi, Veriora 26; Palivere Vabatahtl. Tulet. Üh. 26; Palo, Põlva 21; Palu, Mõisaküla 27; Paris, Tall. 26; Parksepp, V.-Koiola 7; Parm, Tall. 10, 27; Partmann, V.-Kaavere 26; Parrol, Voltveti 26; Parts 22; Parts, Tartu 5; Pappel, Piirita 21; Paulus, Tall. 27; Peil, Nõmme 25; Pekk, Jõhvi 7; Pelts, Tall. 26; Petermann, Tall. 26; Peterson, Avinurme 10; Peterson, Pärnu 26, 26; Peterson, Nõmme 4, 7; Petoffer, Riisipere 23; Pichelstein, Tall. 11; Pihl, Pihtla 8; Pihlakas, Tall. 21; Pihelgas, Tall. 3; Piisa, Tall. 27; Pikker, Tartu 1, 8; Pillov, Jõhvi 7, 9, 26, 27; Pirker, Tall. 10; Pissarev, Ingliste 7; Plaks, Haapsalu 23; Planken, Nõmme 27; Pless, Tapa 9; Polikarpus, Nõmme 27; Poljakov, Petseri 19, 26; Polten, Rakv. 26; Postel, Paide 23, 26; Preast, Nõmme 10; Prees, Tall. 22, 25, 27; Prestof, Tall. 15, Prikker, Tartu 9, 26, 26; Printsmann, Tõrva 27; Promm, Tall. 13; Prommik, Tall. 26; Prügi, Tall. 24; Pugal, Pöögle 27; Puidak, Ulila 9; Pukk, Viljandi 3; Pulst, Tall. 19, 26; Puskar, Elva 5; Puusepp, Leevi 27; Puusepp, Aegviidu 20; Puusepp, Paatsalu 26; Puust, Tall. 26; Puuström, Prangli 26; Pähkel, Nõmme 13; Pähklimägi, Karjatnurme 19; Pällo, Tall. 9, 13; Pärn, Suuropi 9; Päären, Pärnu 6; Päärmann, Tapa 26, 27; Põder, Tarvastu 10, 13, 21; Põder, Palamuse 27; Põlva Majand. Üh., Põlva 19; Pürk, Viljandi 25; Pütt, Meeksi 9, 27; Püümann, Tall. 11, 27.

Raabe, Tall. 26; Raadik, Tall. 11, 26; Raag, Tartu 7; Raag, Kaunas 21; Raamann, Nõmme 8; Raig, Valgjärve 13; Raist, Pärnu 27; Raitsepp, Sillamäe 10; Rammo, Tall. 23; Rammul, Tall. 24; Raudsepp, Valga 26; Raudsepp, V.-Roela 13; Raudsepp, Karula 19; Raudsepp, Tall. 7; Rauendorf, Asuküla 26; Ratt, Vorbuse 23; Rebane, Kão 19; Rebane, Tall. 25; Rebassov, Päärdu 25; Reha, Triski 25; Reinhard, Nõmme 7; Reinberg, Vaimõisa 8; Reinberg, Varangu 13; Reimak, Võru 9; Reimann Nõmme 26, 26; Reismann, Põltsamaa 13; Reismann Tall. 27; Reiter, Lüganuse 6; Rekand, U.-Võidu 27; Remmelt, Tall. 10; Remming, Tall. 10; Reose, Nõmme 10; Retsnik, Tall. 5, 27; Ribin, Tudu 26; Riggo, Tall. 27; Riimanson, Narva 26; Riis, Tall. 9; Riis, Uulu 14; Riismann, Kädva 3; Riismantell, Tall. 19; Rikas, Vodja 11; Rikberg, Kohila 21; Ring, Tall. 13; Rode, Tall. 19; Roeks, Nõmme 19; Romann, Tall. 26; Romandi, Nõmme 23; Rosenberg, Kohtla-Järve 9; Rosenberg, Tartu 9; Rosenberg, Tall. 26; Rosenthal, Kirikküla 11; Rosi, K.-Võnnu 11; Rubin, Tall. 10, 13, 23; Ruber, Ambla 7; Ruiso, Pärnu 10; Rumberg, Nõmme 9; Rumvoldt Umbusi 19; Rutnik, Tall. 19, 26; Ruubel, Tall. 26; Rätsep, Irboska 27; Rõigas, Mõisaküla 5; Rõõmusaar, Tall. 5; Rõuk, Tall. 23; Rõuk, Nõmme 25; Rüütel, Tall. 26; Rüütli, Haaslava 9.

Saar, Ulila 27; Saar, Rõuge 9; Saar, Valga 22; Saar, Pühatu 19; Saar, Kiltsi 13; Saar, Tall. 13, 13, 23; Saar, Põltsama 7; Saar, Kaagvere 20; Saar, Riisipere 20, 24; Saarbaum, Tall. 9; Saaremaa, Tartu 5 ,26; Saarmann, Lauküla 6; Saarnak, Tall. 13; Saarsen, Vilj. 22; Saat. Tall. 9; Saggad, Sonda 5, 11; Sakermann, Tall. 25; Sakerov, Tall. 26; Saks Peningi 5; Salmann, Tall. 26; Sammel, Kulje 8; Sams, Saue 24; Sarapik, Kunda 19, 26, 26; Sari, Väimela 10; Sathejev, Lohusuu 22; Sau, Nõmme 7; Schein, Tall. 5; Schmidt, Tall. 27. Schneider, Nõmme 26; Schuvalov, Petseri 7; Scvalbe, Nõmme 24; Schvarts, V.-Roosa 11; Schütz, Tartu 26; Seemen V.-Suislepa 21; Seffers, Palivere 19; Seimann, Suigu 6; Seli, Nõmme 27; Selli, Tall. 9; Semjonov, Narva 14; Sepp, Tall. 26; Sepp, Rakvere 27; Seppanen, Võhma 26; Sergejev, Irboska 19; Siffer, Tall. 4, 26; Sihver, Ulila 26; Siibe, Voka 26; Siig, Tall. 5, 5, 13; Siilaberg, Rakvere 25; Siilbek, Tartu 26, 26; Siim, Reiu 25; Siivert, Tall. 26; Sild, Narva 26; Sild, Kuress. 26; Sillart, Tall. 22; Sirel, Roela 26; Sirenev, Petseri 22; Sirk, Tall. 22; Siska, Võru 9, 13, 26, 27; Sistok, Aseri 24; Smidt, Krivasoo 26; Sokk, V.-Otepää 26; Sollmann, Uusna 26; Soobik, Metsamõisa 13; Soomann, Tartu 6; Soome, Türi 21; 26; Steenmann, Võru 5; Stein, Puiatu 26; Steinbeck, Koeru 11, 22; Steinfeldt, Sangaste 23; Strandberg, Nõmme 6; Strandmann, Tall. 11; Sternbeck, Tall. 8; Suits, Viljandi 26; Sukamägi, Jõelehtme 8; Sulbi, Tall. 19; Sults, Sangaste 26; Suuresaar, Tall. 24; Suuta, V.-Kabala 15; Suvi, Tartu 8; Sägi, Tall. 27; Sõer, Haapsalu 26; Sõerde, Tall. 26; Sõna, Karula 25; Sõna, Lüllemäe 10, 27, 27;

Taar, Hiiu 26; Tabur, Tall. 8; Tamberg, Tall. 13; Tamm, 11; Tamm, Joh. Tall. 26; Tamm, E. Tall. 24, 27; Tamm, Kiviõli 26; Tamman, Kirikküla 7; Tamman, Mõniste 11; Tammeveski, Haapsalu 26; T. K. Vab. tulet. Üh. Tammiku 6, 21; Tanilov, Tabivere 24; Tannebaum, Noarootsi 11; Targamaa, Nõva 10; Tartu Vab. tulet. Tartu 22; Tartu Üliõp.-kond, Tartu 13, 19; Tarum, Kiikla 9; Tasmuth, Tall. 27; Tauts, Tartu 22; Tavast, Tall. 5; Teder, Tall. 26; Teetsov, Pärnu 5; Teikes, Taevere, 7; Tellus, Vahastu 7; Tensuda, Rapla 5; Tepper, Piilsi 11; Teppich, Sillamäe 4, 11; Thalfeldt, Kaagjärve 4, 26; Tibo, Paide 26; Tiidemann, Tall. 9; Tiido, Tall. 5; Tiisfeldt, Pärnu 5, 9; Tikerber, Rakv. 10; Tillikas, Tartu 26; Timberg, Lelle 26; Timmelmann, Käina 27; Tiru, Tartu 26; Tiss, Kõo 10; Toel, Tall. 27; Tomba, Rootova 13; Tomingas, Viljandi 5; Tomson, Tartu 19; Tomson, Tall. 19; Tomson, Mõisaküla 22; Tomson, Paeküla 19, 23; Tomson, Einmanni 26; Tonnesk, Tall. 13; Toomann, Haabsaare 26; Tootsi, Paide 9; Tork Tall. 26; Torokov, Tall. 24, 26, 27; Torop, Võru 8; Traat Tall. 26; Tramberg, Kalvi 27; Treier, Vara 9; Treihof, Kalvi 20; Treimann, Tall. 26; Tretjakov, Valga 9; Treuberg, Paide 10; Treumann, Tall. 13; Treumann, Nõmme 9; Treumann, Pärnu 10, 11; Truumees, Pärnu-Jaagupi 9; Tuhalaane Tarv. Üh., Tuhalaane 19, 26; Tuvi, Puka 9; Tuvi, Soontaga 7; Tuvike Tõrva 10, 23, 27; Tuvikene, Tsooru 26; Tuulmann, Võlla 13; Tänav, Nõmme 15; Tõlpt, Tall. 11; Tõnisson, Nõmme 25; Türna Tartu 27.

(Järg 9. leheküljel.)

Valga eelsetest võitlustest

jaanuaris 1919. aastal.

Jaanuari lõpupäevad 1919. aastal. Meie võidukad väed jätkavad hoogsalt pealetungi Valga sihis, jõudes sellele üsna lähedale. 27. jaanuari varahommikul soomusrongide ülemad kogunevad Puka jaamas üldjuhi kapten A. Irve juurde — soomusrongide senine üldjuht kapten K. Parts oli vähe aega tagasi saanud haavata, — et koostada järjekordselt päevast tegevusplaani.

Otsustatakse endastmõistetavalt edasi sõita Sangastet vallutama, kuna paremalt kõrvalt pealegi lahingukorras liiguvad edasi tublid kuperjanovlased.

Kõne all on ka pealeminevate soomusrongide järjekorra küsimus, kuna neist igaüks tahaks esimesena sõita.

Nende järjekord määratakse: esimesena soomusrong nr. 2, teisena nr. 1 ja siis nr. 3.

Puka jaamas raudteetööliste suust aga on kuuldud, et punased kavatsevad rongidele vastu saata pürokseliiniga täidetud vaguni või midagi erilist. Soomusrong nr. 2 ülem kapt. J. Lepp, rongiülemate laiali minnes, siis teatab: kui minu rong annab ühe pika vile, see tähendab, et midagi sõidab vastu ja kõik meie rongid alaku täit sõitu tagasi...

Seepeale soomusrongid varahommikul sõidavad edasi, otsima lahinguid vastasega. Enne Mägiste pooljaama — raudtee äärt mööda tuleb vastu punaste telefonist, parandades telefoniliini. Sel puudub püss, on vaid pihus nuga. Rongid peatuvad.

„Mida sa teed siin?"

„Kuradi valged lõhkusid telefoniliini. Nüüd juba hommiku vara paranda seda...", vannub pahaaimamata punane. Ta võetakse vangi ja nüüd ta ehmub niivõrd, et jääb esialgu tummaks.

Ees sõitev soomusrong jõuab Mägiste pooljaama. Paremal kõrval pooljaama hoonest, ka pahemal pool raudteed majadest, otse rongi kõrvalt une pealt tõusnud vene sõdurid surmahirmus paneb jooksu. Kuulipildujad nagu ootavadki neid ja algavad surmalaulu paljudest torudest.

Antakse tuld ka püssidest. Esimesel platvormil juhidki, kapten A. Irv ja kapten J. Lepp on paugutamis-hasardis. Pilt on sõjaliselt masendav: kaugemale jõudnud põgenevad vene sõdurid on püsti, rongi lähemal — aina vajuvad, viimased, nähtavasti haavatud, püüavad mööda lund edasi roomata, maas ohtrasti surnukehi.

Kuigi ees, joostes paraleelselt raudteega, varsti jõuaks metsa varju, ei valinud ükski venelane seda suuna, vaid nad kõik põgenesid külgede sihis mööda lagedat, et jõuda vaid soomusrongist kaugemale. Neid pääsis seetõttu vähe.

Üksikud tulipead, suutmata rahulikuks jääda avanenud pildi ees, hüppavad rongilt maha ja jooksevad jälitama põgenikke. Paremal ühes küünis nad leiavad venelaste käsigranaatide lao. Käsigranaate on siin mitmet seltsi: ümmargusi kärnilisi ja väikseid pikergulisi. Kuna sääraseid poldud varem näktud, prooviti neid ka samas küüni otsas.

Küüni lähedal lagedal põllul on mahajäetud maksimkuulipilduja. See tahetakse kaasa võtta. Kuid ees rongil on ju rutt. Juba see ajab edasi, läbemata oodata, kuni kõik mehed kes maas, jõuaksid peale.

Nüüd sõdurid, kes maas, ruttavad jaama tagasi. Siin istutakse soomusrong nr. 3-dale ja sõit algab neilgi teistele järele. Viimane rong on oma dessandi saatnud pahemale ja annab ka kahurist tuld sõidu ajal pahemale — vististi omade toetuseks.

Soomusrong nr. 2, ajades edasi Mägistest Keeni peale, ühel hetkel näeb: vastu sõidab punaste soomusrong, küllap vist omi abistama, kuulnud tulistamist, ja nähtavasti veel ei tea, et on liialt hiljaks jäänud.

Huvitav, punaste soomusrong läheneb aina, ise laskmata pauku. Juba on soomusrongide vahet vaevalt kilomeeter maad. „See kurat tahab meile täna sisse sõita!" arvab keegi soomusrong nr. 2-el.

Nüüd ei suuda end „Uku" (nii hüüti rongil patarei ülemat) enam taltsutada ja algab vaenlase soomusrongi tulistamist. Viimane nagu ehmub nüüd ja peatub, alustab aga ka vastu laskmist. Meie soomusrongi kahur on maruvihane ja haugub ägedasti. Punaste soomusrong — sõidab tagasi ja kaob... Võib-olla sai ta pihta. Küllap. Miks ta siis muide põgenes.

Meie rongid sõidavad jälle edasi, nagu rivis soomusristlejad, hoides endi vahel distantsi, et igal ühel vabadus oleks teotseda.

Jälle paistab, kuis vahest kilomeeter maad siinpool Keenit, putka kohal, raudteel askeldavad punased ratsanikud.

Lõhuvad nad raudteed?! Ja Uku tervitab neid läheda maa pealt kartetšiga. Nagu tuulehiil, ratsanikud on kadunud. Osutus, raudtee oli terve.

Läheneme Keeni jaamale. Milliseks madinaks seal läheb? Ei ole võimalik, et jaam nii kergesti meie kätte langeb: teel siia tuli punaste soomusrongiga pidada kahevõitlust, jaama lähedal sai kahuritulega ratsanikesalk laiali paisatud, kõik see pidi Keeni kostma, ja ka punaste soomusrong kihutas uudissõnumitega ette.

Meie soomusrong jõuab jaamaeelsele pöörakule. Selgesti avaneb siit vaade Keeni jaama ette — sinna pole kuigi palju maad. Jaama ees seisavad kolm rongi. Ilusa, selge hommiku tõttu võib neid hästi näha.

Misuke neist soomusrong? Misuke neist esimesena tahab põgeneda? Kolmel korraga on see ju võimatu. Jaama kohale vedurid ajavad suitsu. Ometi võib eraldada: vasakul seisva rongi vedur on meie poole, see siis me käest ei pääse! Parempoolne rong lõpeb kaubavaguniga, on sel ees ka veedur? Seda ei näe. Ja keskel — kõige tumedama siluetina seisab vene soomusrong!

Miks ta ei tulista? Miks ei liigu ta kohalt? Ja meie aina läheneme talle...

Sõita pauku laskmata jaama sisse? Vene soomusrongi oma külge haakima?...

Läheda maa pealt Uku — avab tule. Kuna tal olid head sihtijad, siis lasud tabasid jaama ees märki. Granaate sajab vene rongide sekka. Granaatide lõhkemisest lööb tolm üles. Jaam kaob tolmu. Vene soomusrong kaob samuti meie granaatide tolmu. Jõudnud veel lähemale, läbi suitsu võib selgesti näha ikka veel vene ronge jaama ees seismas.

„Punaste soomusrong on saanud pihta! Ta ei liigu enam paigast! Ta ei suuda vastata!" rõõmustavad meie mehed. Dessantmehed hüppavad rongilt maha, ja ruttavad kahelt poolt külgedelt haarama jaama, et kätte saada ka punaste soomusrongi.

On meie sõdurid jaama jõudmas, nad näevad — punaste soomusrong on juba täissõiduga kaugel jaama taga...

Meie rong sõidab nüüd Keeni jaama sisse ja jälitab põgenevat vene soomusrongi kahuritulega.

Jäi arusaamatuks, miks punaste soomusrong nii kaua jaamas püsis, meie soomusrongile otse nina alla jäädes ja mitte vastu ei lasknud? Tõenäoline on oletus, et ta tahtis ta ees seisva vagunitäie pürokseliiniga midagi jaamas ette võtta — aga see ei õnnestunud, kuna meie soomusrong avas ta peale tabava tule. Saime siin sõjasaagiks veduri ja kaks rongi.

Meie soomusrong seisatab jaama ees, oodates järele oma dessantmehi. Esimesel hetkel platvormil seisavad juhid, eesotsas kapten A. Irvega.

Seal kostab „plits" — ja kõrval seisvatest kaubavagunitest vihiseb kuul juhtide platvormile. Maas dessantmehi lükkab ühe vaguni uksed lahti — sees hiinlased, esimene neist lööb täägiga ustavajat. See heidab vagunisse käsigranaadi, kohe vaguniukse kinni tõmmates. Vagunis kajab kärgatus.

Kõrval seisva rongi vaguneist hiinlased tulistavad! Soomusrong tõmbub vähe tagasi ja laseb kartetšiga kolm kahtlast vagunit läbi. Seepeale rong sõidab uuesti edasi, kusjuures ka kuulipildujad liikuvalt rongilt, nagu õmblusmasina nõelaga, tikivad läbi ülalt ja alt kahes reas kaubavagunite seinad. Need süttivad põlema. Kolm vagunit hiinlasi põleb oma sõjariistadega. Ka ühe põlenud kuulipilduja kere leiti hiljem tuhas.

Asutakse kontrollima ka teisi vaguneid: üks vagun on täis 42" kahurite laskemoona, teine on täis 3-tolliliste laskemoona, üks sanitaarvagun, üks vagun pürokseliini — see seisis otse hiinlaste vaguni kõrval..., selle vaguni kõrval, mille meie kahur oma ees kartetšiga läbi laskis!

Mis oleks juhtunud siis, kui veel ühe vaguni pihta tuld oleks jätkatud? Mis oleks jäänud Keeni jaamast ja selle ees seisvaist meie kolmest soomusrongist, kui samas oleks õhku lennanud vaguni täis pürokseliini? Ei, meil oli õnne, head vaimud hoidsid ja hoiatasid meid alati.

(Järg 10. leheküljel.)

PILTE EESTI VABADUSSÕJAST.

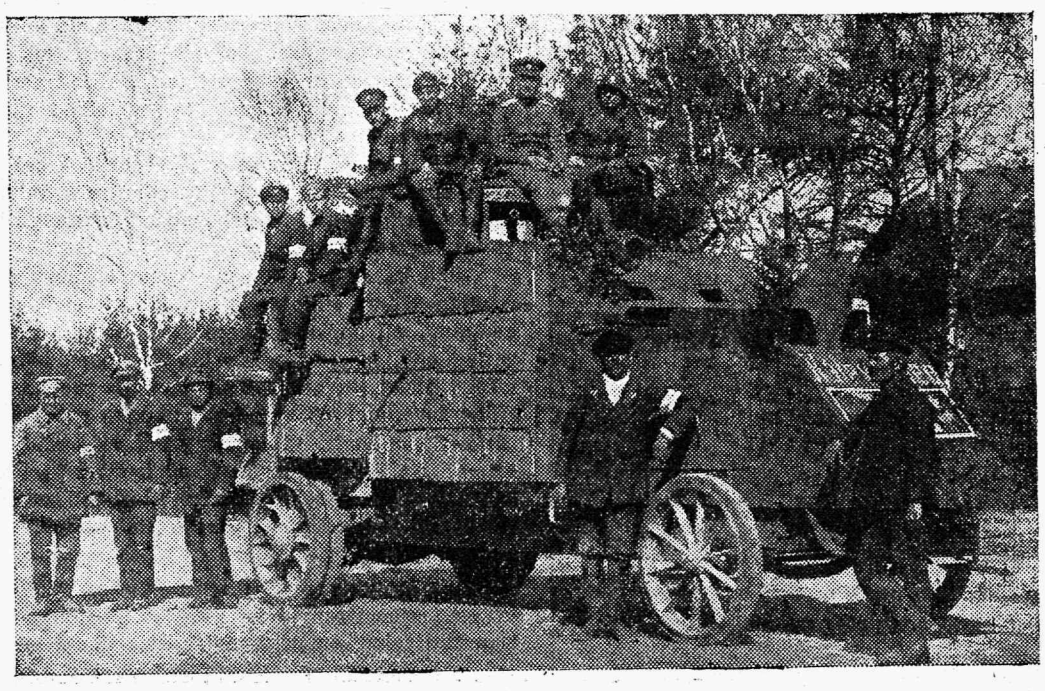

Meie soomusauto „Kalevipoeg".
Soomusautol paremalt teine s.-auto ülem, Rootsi vabatahtlik kapten E. Lundborg. Sai 1928. a. kuulsaks Itaalia kindral Nobile päästmisega Põhjanabale lennul. Hukkus lennuõnnetusel 1931. a.

Preemiate nimekiri.

(Algus 8. leheküljel.)

Uibo, Lauküla 13, 13; Uibokand, 10; Univer, Valga 26; Unt, R. Tall. 15, 23; Unt, K. Tall. 20; Unterberg, Nõmme 26; Urgas, Kose 27; Urm, Valga 21; Ups, Sõmeru 27; Ustal - Steinmann, Tartu 22; Ustal, Tall. 19; Uusenberg, Porkuni 26.

Vaarend, Rasina 16; Vaaro, Valgjärve 26; Vaask, Võru 27; Vabamäe, Rõngu 26, 27; Vaegel, Tall. 26; Valder, Tall. 9; Vallas, Nõmme 9, 21; Vallik, Rakv. 10; Vallner, Valga 26; Vals, Tartu 7; Valtmann, Kreenholmi 12; Vanaveski, Irboska 9; Vannas, Tall. 6; Vares, Sõmerpalu 19; Vares, Valguta 25; Vartsen, Laekvere26; Vau, Tartu 11; Veidebaum, Rõusa 13; Veinberg, Tall. 25; Veitmann Tall. 14, 25; Velks, Avispea 11; Veltberg, Nõmme 23; Venda, Osula 7; Ventsel, Rakv. 26; Vessart, Tall. 27; Vihvelin, Otepää 10; Viidas, Nõmme 6; Viik, Nõmme 27; Viila, Massu 26; Viitberg, Kiiu 6; Viitel, Vilj. 5; Villa, Tall. 25; Viller, Prangli 26; Vilip, K.-Järve 10; Vilson, Tall. 27; Vinogradov, Tall. 10; Virkhaus, Tall. 26; Vismann, Tall. 4; Vogt, Tall. 23; Vodi, Tartu 11; Voldi, Nõmme 10; Voobo, Mäetaguse 26; Voimann, Vaimastvere 26, 26; Vulberg, Kehra 27; Vutt, Alatskivi 24; Välja, Jõhvi 26; Värnik, Räpina 13.

Õunapuu, Mäetaguse 26; Õunapuu, Tartu 6.

Õvacht, Tall. 26; Öör, Loona 21.

Üks. lennud, nr. 1, Rakvere 13, 26, 26, 27; Ükskül, Tallinn 27.

Zion, Tartu 1, 13, 22.

VABADUSSÕJA MÄLESTAMISE KOMITEE LOTERIITOIMKOND.

ÜHISELU TRÜKIKOJA juhtlauseks on:

hea töö
täpne ja kiire tellimiste täitmine
mõõdukad hinnad

Sellepärast aktsiaselts „Ühiselu" trükikoda ongi see asutis, mida Teie vajate oma trükitööde täitmiseks

Tellimiste vastuvõtmine
trükikoja kontoris Pikk 42, Tallinnas
Telefonilised tellimised — tel. 442-04

Valga eelsetest võitlustest.

(Algus 9. leheküljel.)

Põlevad vagunid ajavad suitsu ja leeki. Tuld võiks neist võtta ju ka pürokseliini vagun. Ja kapten A. Irv on esimesi, kes vagunid lahutab, käed külge paneb ja surub terved vagunid eemale põlevaist.

Muu sõjasaagi hulgas Keenis saime veel punaste hiinlaste ühe väeosa lipu (mis praegu meie Vabadussõja Muuseumis), mis näib õmmeldud olevat ennekantud riidest.

Sanitarvagunis on olnud ka halastajaõde — väikeste saapakontsade jäljed andsid ära naispõgeneja tee metsa. Kuna tunti huvi tema vastu, siis meie mehi käis viimast jälgimööda metsas otsimas. Käidi õige kaugel, kuid punase halastajaõe hirm meie kahuritule alla sattudes oli olnud nähtavasti nii suur, et ta oli põgenenud kättesaamatult kaugele.

Kogunud järelejõudnud dessantmehed peale, soomusrong nr. 2 ajab edasi, et oma alla võtta Väikse-Emajõe silda. Lähenemisel Sangaste jaamale juba jõutakse semafoori lähedale, paistab: sealtpoolt läheneb kiiresti veduri suits.

„Vedur ajab vastu!" kõlab kusagilt.

Silmapiiril läheneb vedur, musta suitsu üles ajades.

Ees haugahtab meie kahur ja alustab kiirtuld ette. Vedur annab pika vile — ja sõidab tagasi.

„Mis on siis lahti?" küsitleb erutatud rongi meeskond, kuna kõik sünnib momentaalselt.

Juba kuuldub eest metsiku kiirusega läheneva veduri mühin. Selle korsten ajab pahvides üles tumemusta suitsu otse pilvedena. Vedur ajab võimsalt-metsikut traavi, mis mõjub haaravalt ja jubedalt samal ajal. Säärast ajamist võib näha harukordadel filmis.

Esimest kord soomusrong selle ees tunneb end abituna. Kahur laseb närviliselt. Tabab! Kuid veduri ees on tagurpidi tender, täis puid. Tendrist lendab vaid puid granaatide lõhkemisel üles; korstna ots on katki lastud, tabatud on ka ratastesse — kuid metsik vedur kihutab edasi.

Silmnähtavalt saabub ränk kokkupõrge — kuigi soomusrong vilet andes tagasi sõidab, oli selle kiirus naeruväärselt väike, võrrelduna otsa sõitva veduri omaga. Kapten A. Irv kahuriplatvormilt hüppab sõidu ajal maha. Ja siis — surmtõsistena, oimu liigutamata soomusronglased ootavad kokkupõrget. Järgneb tugev tõuge, mis läbistab soomusrongi kõik liikmed. Kaitsekilbid tõukest lõikavad hulgake puud. Kõik viskuvad hetkeks. Ja nüüd kõikide nägudele tõuseb võidurõõm — tõuge ei purustanud soomusrongi!

Peale kokkupõrget vedur seisatab, kuid juba ta omab uut jõudu, et edasi tormata. Talle lükatakse ette roobastele liipreid. Need ta lõikab pilbasteks. Jälle alustab soomusrong tagasi sõitu, kes vahepeal samuti oli peatunud.

Metsik vedur kiskja loomana sööstub uuesti soomusrongile kallale, visates selle kaks esimest tühja platvormi raudteelt kõrvale, neid vigastades. Aga nüüd — ka ta ise pöörab teelt maha, sõidab kõrvale kraavi, kus vajub küljeli, vaid esimene ots ulatub veel teele. Kuid veel küljeli lamades käivad ringi vihaseina ta metsikud vändad, lõhkudes jäätanud mulda.

Nüüd jookseb soomusrongi vedurilt keegi ta juure ja avab auruventiilid, ja metsik vedur saab rahu. Ka annab keegi ta vilet — see mõjub hoigava, surmaga heitleva looma viimase kisendusena.

Nüüd ka selgub, et peale esimest kokkupõrget soomusrongiga vedur, mille ratas pealegi oli meie kahurilasust vigastatud, oli jooksnud roobastelt maha. Ja pahempoolsed rattad olid, joostes mööda liipreid roopa kõrval, umbes 200 meetri pikkuselt, maha tõmmanud ka roopad.

Soomusrongi miterjaalosa kannatas metsiku veduri kokkupõrkest võrdlemisi vähe. Vagunid vaid said seest segi paisatud. Ka üksikud mehed said kannatada. Kuid määratut kahju tuli kanda selle tagajärjel hiljem: soomusrongide edasipääs sai seega kaheks päevaks takistatud, kuni vedur aeti roobastele.

Mida ei suutnud teha vene punased, hiinlased, läti kütid ja vene soomusrongid — meie soomusronge pidurdada, sellega tuli toime ometi metsik vedur ühegi inimeseta peal.

J. P.

PILTE EESTI VABADUSSÕJAST.

Soomusronglased hommikusel „värskendamisel".

Ohver isamaale.

Jutustus Vabadussõja päevilt.

Ed. Nuki.

See, millest alamal tahan jutustada, juhtus Vabadussõja päevil.

Olin ise selle kurva sündmuse tunnistajaks ja mulle see lõikus valusalt meelde — nii valusalt ja nii teravjooneliselt, et. vaevalt küll, kunagi suudan seda kõike unustada, seda enam, et see, kes tõi oma isamaale sellise ohvri, oli mu parimaid sõpru, mu koolivendi ning lapsepõlvekaaslasi.

Alustan oma jutustust õhtust, kus kahekesi kapten Pedajaga, kelle rood eelmisel päeval oli pidanud pingutav, väsitavaid heitlusi Landeswehriga, istusime Lätimaal R. alevikus, ühes väheldases, räpases toakeses, mille lilleliste, kärisenud tapeetide vahelt uudistasid meid ahnelt nälginud lutikate pilgud.

Kapten Pedajas polgus oli tuntud sangarina ja juhina, kes veel kunagi polnud painutanud oma uhket, eesti talupojapead vaenlase vinguvate kuulide ees, milliseid sõdurid hüüdsid hammustavateks sitikateks. Kuulid otsekui pelgasid teda — võib-olla, pelgas kapten Pedajat isegi surm, kes ei julgenud sirutada oma külma, kondist kooljakätt selle vapra, meeskonnast armastatud ja jumaldatud mehe järele, kes surma üle näis lausa hirvitavat.

Sõduritele meeldis nende juhi vaprus, meeldis see mäng eluga, ja nad olid kiindunud temasse kui lapsed issa; sõdurid olid oma juhi, oma kapteni eest valmis minema tulle ja vette, unustades selle juures igasuguse kartuse, unustades isegi mõtte surmast. Nii imelik, kui see ka oli, tihedaimgi kuulidevihm ei teinud vähimatki viga „surmakaptenile", nagu sõdurid hüüdsid oma juhti.

Läti eidekene, urisev ja pahur meile, nagu tollal oli enamik vaesemaid, kommunismist imbunud lätlasi, kandis lauale külmi kartuleid ja soolasilku, ise vandudes selle juures jumala nimel, et tal tõepoolest polevat majas muud söödavat.

Teadsin, et eit valetab — teadsin, et tal kuski sahvris või mujal on peidetud või, leib, piim, liha ja vahest muudki veel, mida peideti hoolega eesti sõdurite eest ega müüdud neile, kuigi eestlased olid ju väljas sama hästi Läti kui Eesti vabaduse eest.

Tahtsin minna ja eidele näidata, et ta valetab, kuid Pedajas keelas mind, tähendades:

„Ära mine! Leppigem parem selle Eesti rahvusliku jõutoiduga, millega meie isad on üles kasvanud ja liiategi veel sellisteks tublideks meesteks, et on pannud aukartusega eneseist kõnelema omi naabreid."

„Ega siis meiegi hakka oma isade nimele häbi tegema", vastasin. „Peame näitama Landeswehrile, et ta on pistnud oma nina võõrasse pudrupotti ja et ta selle nina ka seal kõrvetab."

Istusime madalale puupingile ning puresime näljastele inimestele omase isuga oma lihtsat toitu. Et nälg on tõesti kõige parem kokk, selles veendusime mõlemad, sest olime olnud kogu päeva söömata ja räim-kartul maitses meile seekord paremini kui sahvtine hanepraad hapude kapsastega. Sõime.

Meie ahtake kambriaken oli vastu põhja; läbi ähmase aknaruudu paistis meile tükike halli taevast — pisikene ja räpane pilvenurk nagu määrdunud taskurätt.

Lõpetanud söömise, Pedajas süütas sigareti ja, imedes mõnuga suitsu, vahtis puhu aega vaikivana ja mõttes enese ette. Äkki surus ta käe põue ja tõi sealt nähtavale mingi hõbedase eseme, mida hakkas silmitsema tähelepanelikult. „Siis ometegi on see tõsi," tähendasin, suutmata hoiduda üllatusest.

„Mis asi?..."

„Noh, see, millest mulle on jutustanud sõdurid."

„Mida nad siis jutustasid?" oli Pedajas uudishimulik.

„Mida muud, kui et nende kaptenil olevat talisman — üks väike, imelik hõbeasi, mis peletab kuulid eemale selle kandjast.

„Kas nad seda nii rääkisid?"

„Jah, olen kuulnud seda mitu korda, kuid ei uskunud seni."

„Või nii," ta lausus aeglaselt ja tahtis samal ajal libistada hõbeeseme tagasi põue.

„Ei, ära pane seda ära," palusin, „luba, et minagi silmitsen seda su imelikku elumasinat."

„Noh, olgu's pealegi," nõustus Pedajas. „Olgu's pealegi. Selles aga pole midagi erilist. On vaid mu perekonna kallis mälestus."

Võtsin ulatatud hõbeeseme; see näis olevat üks väga vanu hõbeehteid ajastust, mil õppisid inimesed tundma hõbedat. Esiküljel oli tal mingi ornaadiline kuju, aga tagaküljel mingid veidrad märgid, mis võisid samahästi tähistada tähti, kui numbreid või isegi teatavaid silpsõnu.

„Imelikud märgid on sel hõbedasel putukal. Kas tead ehk ise ka, mida nad tähendavad," küsisin?

„Ah, need!... Need tähendavad... Ah, ei midagi... Mitte midagi..." ütles ja võttis minult amuleti. Nägin, et tal on vastumeelt mulle avaldada tõtt, ütelda saladus, mida seni, vähemalt nii mulle tundus, peale Pedajate sugupuu keegi ei tundnud ja sellep. ma enam ei pärinudki midagi. Kuid, siis vaevalt võisin aimata, et seoses selle väikese hõbemärgikesega veidi hiljem sünnib draama, mille üks osanikke olen minagi suure eksituse tõttu.

Võitluste üks periood oli läbi, seisime veidi tagasitõmbunutena varus ja sellepärast õhtul võisime heita puhkama, vabastades end üleliigseist rõivaist. Uni väsinuid ei lase enesele oodata. Me mõlemad uinusime peagi — uinusime magusas rammestuses. Kuid, meie uni, see ei pidanud kestma kuigi kaua, sest sakslased olid asunud vasturünnakule ja nüüd vajati meidki jälle.

Olime saanud käsu koheseks väljaastumiseks ja nüüd riietusime pimedas, käsikaudu kobades ja otsides oma riideid, mis magama heites olimegi pannud võimalikult käe järele.

Hetke pärast olime mõlemad täies lahingmundris ja astusime välja, kus sõdurid meid juba ootasid, valmis vastu astuma Landeswehri vihaseile rünnakuile.

Ma pole iial uskunud talismanide eriskummalisse salavõimesse, aga see, mis juhtus hiljem, see mind veenis, et maailmas on siiski veel nii palju salapärast, inimmõistusele arusaamatut, seletamatut.

Juba lahingu eel nägin Pedajat muutununa ja isegi veidi imelikuna. Arvasin ta olevat haige. Ta oli kahvatu ja isegi kohmetu. Ta muidu alati rõõmsad silmad vaatasid seekord kuidagi nagu kurvalt, olid tulvil ääretut nukrust. Ta muidu alati nii mehine häälgi tundus veidi värisevat, kui ta käsutas:

„Poisid, näidake, et te olete ennekõike eestlased — olete oma isade väärikad järeltulejad." „Mis sul õieti on?" pärisin. „Oled haige või? Näed ju nii halb välja."

Pedajas lõi käega:

„Haige, kellel nüüd oleks aega mõtelda haigusele — nüüd, kus seisab ees veel tubli tükk mehe tööd. Kuid, tõtt ütelda, tunnen küll enese veidi teistsugusena kui harilikult. Tunnen, et mul on halb... Miski nagu koormaks ja suruks. Ah, tühja kah," püüdis ta eneselt raputada halli meeleolu, „kui oleme Landeswehri ta „Vaterlandi" tagasi peksnud, eks siis räägi haigusest. Nüüd aga, poisid, valmistugem mehiseks rünnakuks," hüüdis Pedajas julgustavalt pealetungikäsku ootavaile poistele! Mulle aga ta tähendas:

„Aga... kui peaks minuga juhtuma midagi, siis... Siis, palun sind, vii mälestusese mu pojale ja ütle, et ta auga kannaks endise Soontagana vanema perekonnamärki. Ütle ja tervita ka mu naist ja mu vana, pimedat ema... Olin sageli näinud eellahingu toimuvat nii mõnegagi sedasama, mis juhtus praegu Pedajaga ja teadsin — teadsin liigagi hästi, mida see tähendas. Teadsin, et see tähendas seda, et inimene tunneb juba seisvat surma oma kõrval, tunneb surma kondise ja külma käe puuteid ja kuuleb isegi ta sosistavat kutset: tule!... tule!... tule!...

Nii on see ikka olnud ja ükski neist, kes seni on kuulnud surma seda kutset, pole iial enam tulnud lahingust elusana tagasi.

„Ah, räägid rumalusi," püüdsin lohutada teda. „Oled lihtsalt tujust ära ja see on kõik!"

Vaikimine oli mulle vastuseks, kui läksime alla nõlvakust, otse Landeswehri kuulirahe all; vastu meid tulistavatele vaenlastele. Hiilinud pimedas võimalikult lähemale Landeswehri seisukohtadele, hüüdis Pedajas:

„Poisid, tääkidele, hurr!..."

Nägin, kuidas ta mõõgaga üles tõstetud käsi langes nagu niidetud heinakõrs. Ta hääl murdus poolel sõnal. Mis edasi juhtus, see selgus alles siis, kui lõhkeva granaadi pimestav valgus kutsus ja ma enese välja kaevasin paksu mullakorra alt. Katsudes enese luid-liikmeid, veendusin, olin peaaegu puutumatu, kui mitte arvestada mõnd tühist kriimustust. Kohe hakkasin otsima Pedajast; kuna teadsin, et ta seisis siinsamas, mu lähedal, ega võinud olla saanud kaugele. Leidsingi otsitava lamamas maas. Jalgade asemel vaid kaks tundmatuseni lömastatud lihatompu.

Minu lähenedes püüdis Pedajas mulle naeratada, kuid naer ta mehisel näol muutus sedamaid valulikuks grimassiks.

„Ära unusta mu palvet — mu viimast soovi sulle!" hüüdis ta värisevaid hääli.

„Ei, ei, ma ei unusta!... Võid selles olla päris julge." Haavatu surus tänutäheks kramplikult mu kätt.

Pistsin käe põue, et võtta kuue taskust sidematerjali pakikest, kuid niipea, kui seda tegin, tardusin oota-

(Järg 11. leheküljel.)

Auruvärvimise, dekateerimise ja keemilise puhastamise tööstus

„UNION"

Tallinn, V, Karja 1
(Passaashi hoovis)
Telefon 444-99.

Soodsaim jalanõude ostukoht on

Raudnahk Tallinn

Estonia p. 15

Ohver isamaale.

(Algus 10. leheküljel.)

matusest. Pakikest polnud ta harilikul kohal. Selle asemel aga puudutasid mu sõrmed mingit metallist eset, millist mul, oma teada, ei pidanud taskus olema. Arvasin, et on sattunud mõni granaadikild mulle põue, kuid metallasjakest välja võttes ehmusin veelgi enam — ehmusin ja üllatusin — see oli toosama hõbedane amulett, mida õhtul olin näinud Pedaja käes. Mis oli siis juhtunud?

Püüdsin veenduda selles ja siis selgus, et ööpimeduses olime kogemata suures rutus vahetanud frentšid.

Ka Pedajas märkas nüüd eksitust, mis oli läinud talle nii kalliks maksma. Tundsin end suure süüdlasena. Kui ulatasin talle ta amuleti, Pedajas lausus:

„Saatus!"

Ja siis vajus ta alateadvusse.

Sidusin oma juhi haavad kinni nii hästi, kui seda sain ja oskasin, selle järele käsutasin kahel vapral poisil lahingväljalt ära kanda nende surmakapten.

*

Viimsed palavad lahingud keesid Narva all. Landeswehriga olid lahingud ammugi läbi ja see polk, kuhu kuulusin, oli visatud Pihkva rindelt nüüd Narva väravate alla.

Juba esimeses lahingus sain pahemasse õlga kuuli. Mind saadeti Tallinna haiglasse. Oma rõõmuks ja üllatuseks leidsin siit eest Pedaja. Tal olid amputeeritud mõlemad jalad altpoolt põlve. Nüüd oli ta niivõrd paranenud, et ootas iga päev haiglast väljakirjutamist.

Õigem, ta ise ei oodanudki seda nii väga, kuigi teadis, et siis on võimalus pääseda taas koju — omaste juurde, kellele kartis end sellasena näidata, kuna seni veel vaatamata raskeile hingelistele heitlustele, polnud julgenud teatada tõtt ja, kuigi seda vastumeelselt kirjutanud, et tal olevat ainult kerge haav, mis peagi paranevat. Ka minu õlg paranes kiirelt selle järele, kui arstid lõikasid kuuli labaluu alt välja.

Kevadpühad lähenesid ja ma tahtsin hulkade aastate järele veeta jälle kord kevadpühad kodus.

Sellepärast palusin end ühel ajal Pedajaga haiglast välja lasta.

Pealegi sõda vahepeal oli lõppenud, rahuleping venelastega Tartus juba alla kirjutatud ja minu saatmiseks oma Vasknarvas seisvasse polku polnud mingit vajadust.

Just suurel nädalal lahkusime siis koos Pedajaga haiglast.

Väljas ootas meid soe kevadilm, mis oli tulvil päikese kuumendavat kulda.

Tallinnast üürisime takso ja sõitsime kodu sihis. Oli rõõm, suur rõõm näha loodust pidulikus kevadrüüs.

Auto vurisedes mööda taludest, põldudest, saludest, silmitsesime erilise õnnetundega jumala suurt templit — loodust. Mulle laskus sellane suur hardus, et olin otsekui enesest ära. Mitte kuidagi ei suutnud harjuda mõttega, et sõda on lõppenud, Eesti on jäädavalt vaba ja kõik inimesed me isade maa verega lunastatud pinnal võivad taas künda ning külvata rõõmus ja rahus.

Kapten Pedajas mu kõrval oli vallutatud samutigi mõtetest, kuid, otsustades ta näolihaste tugevate tuksatuste järele, need mõtted ei võinud olla ei head ega ka ilusad.

Möödusime karjast, mis varasele kevadele vaatamata orus ahmis ahnelt segi vana kulu ja noort, mahlast rohtu. Karjus, väike valgepealine poisinaaskel, istus suure halli kivikühnu otsas ja vilistas muretult üht mulle nii tuttavat viit, mille sõnad aga kuidagi ei meenunud. Äkki Pedajas tõstis pea ja hüüdis vaimustatult:

— „Vaata... vaata!..."

— „Mida?"

— „Missugune tore positsioon see on!"

Nüüd nägin minagi, positsioon oli tõesti tore: hõbedase ussina lookles jõgi all orus. Sealpool kaldal seisis tihe, mürkroheline männik. Puude pruunid tüved otse herendasid kevadpäikese heledas kiirguses.

„Unusta, sõber, ütlesin, unusta sõda, see on nüüd lõppenud ja nüüd meiegi asume jälle iseoma põldudele, et seal künda, äestada ja külvata ning siis oodata jumala õnnistust saagirohke sügise näol. Mööga, vennas, pead nüüd küll riputama seinale.

Pedajas, kes suuri vaevu oli püüdnud end ajada püsti oma nüridatele jäsemetele, vajus raskelt tagasi auto nahksele polstrile ja samal ajal kajas — kajas, nagu raske, meeleheitlik ohe:

„Ja-ah, mööga pean ma küll nüüd varna riputama."

Nüüd alles taipasin oma suurt eksitust, märkasin valu, mida ma olin valmistanud omas suures rahuvaimustuses sõbrale, kes võib rahule viia vaid oma elu riismed.

Puhu aega istusime vaikivatena mees mehe kõrval, sest ma ei tahtnud ega julgenud Pedajat eksitada ta mõtteis, millesse ta näis olevat vajunud.

Alles, kui hakkas paistma sinendava metsatuka tagant Pedajate isatalu hallikas katusenurk. ütles sõber:

„Ma ei või koju minna!"

„Miks?"

„Nad ju ei tea... Ei tea midagi sellest... Mu pilk langes ta tõmpidele säärtele ja korraga mõistsin kõik — mõistsin koleda tõe: armastusest omaste vastu, oli ta vaikinud oma õnnetusest ja nüüd, korraga purustada see kõik, see habras lootuste klaasmajakene, mille ta ise oli neile ehitanud, kirjutades, et ta haavad on tühised.

„Ei, ei, ei... See oleks liig valus, liig kole. Kardan, mu naine muutuks üleöö halliks, nähes mind sellasena, aga, mu ema ei elaks üldsegi üle selle tõe. Kõik nad oleks surmatunnini õnnetud. Ei!" Ta raputas oma ilusat pead. „Ma ei või nii... Ja milleks seda vajagi... Ei, ma ei lähe koju... Ei lähe!..."

Mõistsin teda täielikult. Mõistsin, ja oleks nii meeleldi — nii väga meeleldi talle tahtnud midagi ütelda lohutuseks, kuid mingi tükk tõusis mulle kurku, ja ma, kas ei oskanud või ei saanudki rääkida. Surusin ainult vaikides ta kätt — mehe kätt, kes elas praegu üle oma elu traagilisema silmapilgu.

Olimegi juba jõudnud Pedajate talu õueväravale. Auto tasandas käiku ja keeras kitsale teele, mis viis õuele.

Meie tulekut oldi juba märgatud — võib-olla isegi oodatud, sest iga ema, iga naine ootab iga päev sõjast saabuvat oma poega või meest.

Pedaja naine tuli meile vastu väraval.

„Oskar, Sina!" ei suutnud ta uskuda ise oma silmi, millistesse valgusid soojad rõõmupisarad.

Siis tuli ka Pedaja 10-aastane poeg, suurte, hallide silmadega ilus poisu.

„Isa, isa!..." See oli kõik, mis kajas süleluste ja kaisutuste sekka, niipalju kui neid rõõmupuhanguid lubasid autoäär ja paks vaip, millise Pedajas oli mässinud tugevasti ümber põlvede. Auto seisis alles värava kõrval, kui tuli toa poolt ka Pedaja ema — pime eidekene. Ta terav kõrv oli püüdnud kinni oma poja hääle ja nüüd ruttas temagi vastu oma südamearmsamale lapsele, oma kallile pojale. Ruttas nii, nagu oleks olnud tal kõige paremad silmad.

„Oskar, sina oled tulnud!... Sina?... hüüdis ja sirutas poja poole oma peened, kondised ja kõhnad käed oodates, et ta Oskar, ta poeg sööstub ema süleluse.

Ent asjatult ootas ema. Ta poeg istus ikka veel autos; istus autos ega ütelnud emale ainustki sõna.

Nägin — õigem tundsin, kuidas ta võitles seal iseenesega — võitles oma elu raskeimat võitlust.

„Tule välja!" kutsus naine.

„Tule!" hüüdis ema.

„Tule, tule! Isa!" kilkas ka poeg, aga Pedajas ütles — ütles kõigele kolmele:

„Ei! Ma ei saa. Pean ene veel täitma ühe väga kiire ja väga tähtsa riikliku ülesande, mis mulle usaldatud." Suunisin üllatunult talle oma pilgud, kuid ta silmade vaade sundis mu vaikima.

Pedaja ema oli lähenenud autole ja nüüd libisesid ta peened, lahjad sõrmed värisedes ja kombates üle armastatud poja pea, juuste, kaela, käte, kusjuures ta vahetpidamatult sosistas:

„Oskar, mu Oskar!... Oskar, mu armas, armas Oskar!..."

Poeg surus vaikides oma huuled ema laubale, suudles ka naist ja poega — suudles neid igaveseks jumalagajätuks; siis pöördus ta minu poole ja lausus kindlalt:

„Sa, Eets, jääd siia — jääd nende juurde.

Mõistsin, et pidin ajutiselt jääma nende juurde, kes tundsid kindlasti sügavat pettumust oma armastatud isa sellasest käitumisest.

Pedajas oli tõstnud poja autosse ja surus ta tugevasti oma mehisele rinnale. Kaua ja sügavalt vaatas ta pojale silma, nii kaua, et mulle näis, nagu tahaks ta igaveseks omale meele põletada oma lapse peeni, kauneid jooni.

Väljusin autost ja kuulsin, kuidas ta mulle sosistas:

„Ei suutnud hoiduda neid veel kord nägemast... Ei suutnud!..."

Ja siis, ulatades jumalagajätuks mulle käe:

„Linna tagasi!"

Kui autojuht käsku täites mootori uuesti käima pani, jäime neljakesi õuele — neljakesi: pime emake, kurb naine, muretu laps ja mina. Kaua veel seal seisime ja vaatasime sihis, kuhu auto kadus meie silmist.

Sellest päevast peale pole keegi enam näinud mu sõpra — pole midagi kuulnud temast. Aastaid, hulk aastaid on möödunud sellest ajast. Naine on kaotanud usu oma mehe tagasitulekusse; pojast on vahepeal võrsunud uus peremees isatallu, ainult vana, pime emake ootas oma poega, ootas kuni läks talle ise järele, läks ise järele sellele, kes tõi oma isamaale suurima ohvri, mida keegi iial tuua saab ja võib.

Toimetusele saadetud kirjandus.

J. S. Panius-Semmiste. Sõja tagalas. Memuaare Vabadussõjast.

Meie Vabadussõja ajajärku käsitlev memuaarkirjandus on võrdlemisi väga väike. Kõigest mõned teosed ja koguteosed J. S. Panius-Semmiste kuulub nende hulka, kes seda eriti aidanud rikastada. Mõne aja eest ilmunud „Sõja ja revolutsiooni keerisele" on ta lasknud nüüd ilmuda oma teise memuaaride kogu — Sõja tagalas, mis sisaldab kaks jagu: Rinde veerel ja Tartu tagavarapataljonis. Esimene jagu on pühendatud peamiselt sündmustele Võrus.

Kirjutamisel on autor kasutanud oma päevikut ja tudvunenud ka arhiivmaterjalidega Tartu tagavarapataljoni puutuvas osas, mis väga suuresti kaasa aidanud tolleaegsete sündmuste tõetruule kirjeldamisele.

J. S. Panius-Semmiste oskab sündmusi ja nähteid tähelepanna, vaadelda, analüseerida ja huvitavalt ning kaasakiskuvalt edasianda, jutustada. Eriti meeleolulist külge. Ei raatsi lihtsalt raamatut enne käest ära panna, kui selle kaanest kaaneni oled läbi lugenud.

Kokkuvõttes, seni ilmunud Vabadussõja memuaaridest kuulub J. S. Semmiste teos kahtlematult parimate hulka ja see on soovitav ning tarvilik kõigile. kes huvi tunnevad Vabadussõja vastu.

— S.

RIIGI HANGETE SEADUS

ühes riigi- ja omavalitsuste hangetesse puutuvate seadustega ja määrustega ning seletustega ja sisujuhtidega. Koostanud Kohtuministeeriumi nõunik Joh. Kaiv ja Kaitseministeeriumi juriskonsult kolonelleitnant E. Leithammel. Raamat on trükitud „Riigi Teataja" kausta suuruses 254 lhk. Autorite kirjastus. Hind 3 kr. 50. s.

Raamatusse on koondatud hangetesse puutuvad seadused, määrused ja juhendid kujul, nagu nad maksvad 15. aprillil s. a. Kohtupraktika puudumise tõttu autorid on peamiselt piirdunud uue seaduse rakendamisel valitsusasutustes üleskerkinud küsimuste alusel nende eneste poolt koostatud seletustega. Autorid on raamatusse paigutanud ka endise Hanke-seaduse kohta tehtud Riigikohtu ja end. Vene senati otsustest need, millised võivad olla kohaldatavad ka uue seaduse puhul. Silmaspidades, et Riigi hangete seaduses lahendamata küsimustele kuuluvad kohaldamisele maksva tsiviilõiguse normid, on raamatus toodud vastavad osad Balti Eraseadusest (eestikeelses tõlkes). Eriti täielikult on toodud hanke-, töövõtte- ja veolepingute, tagatistrahvi ja käenduse kohta käivad osad. Raamatus on toodud ka Kaubandus-tööstuskoja poolt registreeritud kaubanduskombed (fob, cif, franko j. t. mõisted). Samuti on autorid koostanud hankelepingute näidised, milliste kasutamine tunduvalt peaks kergendama asutiste tööd lepingute koostamisel. Ka on äratoodud hiljuti maksmapandud töövõttelepingute üldtingimused kaitseametkonna ehitustööde alal.

Raamatusse on sattunud mõningad õiendamata trükivead, näit. lk. X on sisukorrast välja jäänud lhk. 213—219 sisu — hanke- ja töövõttelepingute näidised, lk. 193 RT. 90 — 1934 järel on märgitud art. 724 pro 725. Samuti leidub teisi vähemaid keelelisi trükivigu. Kuid need puudused ei vähenda raamatu väärtust.

Kokkuvõttes võib raamatut kui vajalikku käsiraamatut riigi hangete alal soovitada kõigile hangete alal tegelevatele asutistele ja isikutele.

Raamat on saadaval autoritelt.

Seakasvatajad!

Alates 13. maist ostavad Tallinna, Tartu ja Võhma Eksporttapamajad Nõukogude [illegible] jaoks **elussigu** tapa otstarbeks, eluskaaluga 90—250 kg. Kergematel—peki paksu[illegible] malt 4 cm ja raskematel vähemalt 6 cm. Sead peavad olema normaalselt arenenud, terved, ilma väliste vigastusteta ja kriimustusteta.

Vastuvõtu-päevad:

Tallinnas, igal kesknädalal, neljapäeval ja reedel.
Tartus, igal teisipäeval, kesknädalal ja neljapäeval.
Võhmas, igal esmaspäeval ja teisipäeval.
Viljandis, igal teisipäeval, alates kella 2-st p. l.

Seakasvatajad, saatke eksporttapamajadesse praegu ainult üle 90 kg. el[illegible] sigu, kergemaid praegu vastu ei võeta, ka peekonit.

Eesti Peekoni E[illegible] [illegible]isus.

Keemiaalnete Kaubanduse Kontor

K. A. Rütman & Ko.

Tallinn, Jaani 9.

Telegr. aadress „AUGUSTUS"

Telefon: Kontor 466-72 Ladu 456-93

LÕBUS ON KASUTADA HEAD JALGRATAST!!!

Tuntud margid, nagu:

NAUMANN NATIONAL PRIMUS

on kerge käiguga, tugeva ehit. ja toreda välimusega

jalgrattad omatööstusest.

Kõikide eest aastane vastutus. Järelmaks võimalik.

KR. SAAR & Ko.

TALLINN, VIRU 3, TARTU RAEKOJA 2.

A.-S. VENNAD KIMBERG

TRAADI ja NAELATEHAS.

Kontor: Nunne 16, telefon 448-17.
Tehas: Katusepapi 35, tel 304-54.

EIE VALMISTAME:

NAELU: lati-, katuse- papi-, pleki-, vormi-, side-, saapa- jne.

TRAATI: haljast-, põletatud-, vasetatud-, tsingitatud.

VEDRUTRAATI: vasetatud, tsingitatud.

OKASTRAATI: ühe- ja kahekordsed.

NEEDE: raud, vask, alumiinium.

HOBUSERAUDE.

HOBUSERAUANAELU.

RAUAVITRIOOLI.

Materjalid, mis ilustavad ja hoiavad kõiki esemeid

LAKID — VÄRVID

O.-ü.

H. GRAF & E. JÜRGENS

Tallinn.

A.-S. „EESTISIID“

VABRIKU LAOD:

Viru tän. 5, tel. 447-87.
Viru tän. 14, tel. 443-97.
Laadaplats 70.
Tartu, Poe 2, tel. 10-17.
Tartu, Aleksandri 6, tel. 1-95.
Narva, Peetri plats 1.
Viljandi, Tartu 1-a, tel. 30.
Petseri, turuplats 17, tel. 1-19.

Moodsad riided, siidi, villased, puuvillased lõimed. Müük en gros. Restid ja kupongid.

Jnglise kalevi ja manufaktuur äri

Hermann Friedmann

Tallinn, Viru tän. 23. Tel. 447-34.

Soovitan hooajaks suures valikus daamide kostüümi ja kleidi riideid, härrade ülikonna ja mantli riideid.

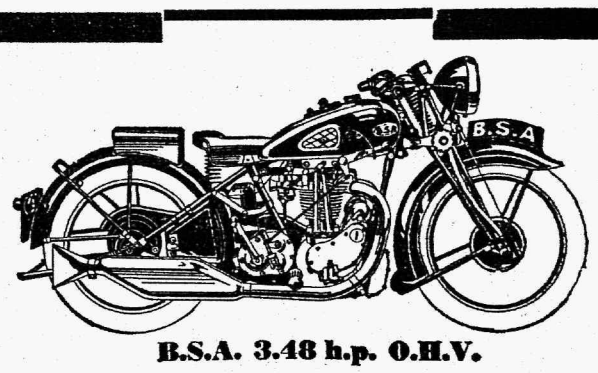

B.S.A. 3.48 h.p. O.H.V.

Lõpuks proovige B. S. A.

Teie leiate, et temaga on sõit palju lihtsam ja mõnusam. Suur vastupidavus ja minimaalne küttekulu on teinud BSA maailma populaarsemaks mootorrattaks. Inglise politsei kaitsevägi ja postiametkond tarvitavad BSA mootorrattaid — ja see tõestab nende väärtust.

BSA on Inglise suurim mootorrattaste tehas ja valmistab neid 150 ccm. kuni 1000 ccm. tsilindri mahuga igasuguseks otstarbeks.

Uued mudelid kohal. Soodus järelmaks.

LIER & ROSSBAUM TALLINN, VIRU 7.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Nahakaubad.

Tallanahad „Grünvald-Unioni“ ja teistest vabr.

Kalossid, botikud ja mitmesugused kummi-jalanõud „Põhjala“ ja „Quadrat“ jne.

A-S. „Globus-Union“ jalanõud. Tehaste suurmüügi hindadega ja tingimustega.

Pastlanahad, koorega pargitud, igas soovitavas paksuses.

Mitmesugused hobuseriistad:

Rihmad on valmistatud parimast „Grünvald-Union“ tehase raagnahast.

Veesaapa sääred. Pealis- ja voodrinahad. Sadulsepa- ja kingsepatarbed. Saapaläike- ja saaparasvamäärded. Kalameeste saapad nahast ja kummist.

Hinnad võistlusvõimelised.

Naha-, jalanõude- ja hobuseriistade-kauplus

Nikolai Bõstrov Tallinn, Veneturg 1 Kõnetraat 313-13

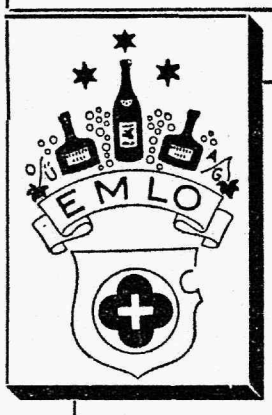

LIKÖÖRI- JA NAPSIV.

„EMLO“

TALLINN, PIKK 17.
TELEFON 431 08.

Kõrges hääduses:

Konjakid, likööri d, napsid.

WHISKY:

White Horse & Black and White

Saadaval igas veinikaupluses ja restoraanes kogu Eestis.

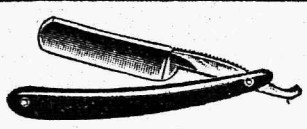

Kõige paremast terasest juukselõikusmasinaid ja rootsi habemenuge Heljestrand ning soome pusse ostate vabrikuhinnaga

AUGUST AMOS'E kauplustest

Tallinnas, Jaani tän. 11 ja Viru tän. 21.

Tartu, Aleksandri 6. Narva, Joala 26. Rakvere, Pikk 26.

Kauba headuse eest täielik vastutus.

EESTI A-S. C. SIEGEL, TALLINN

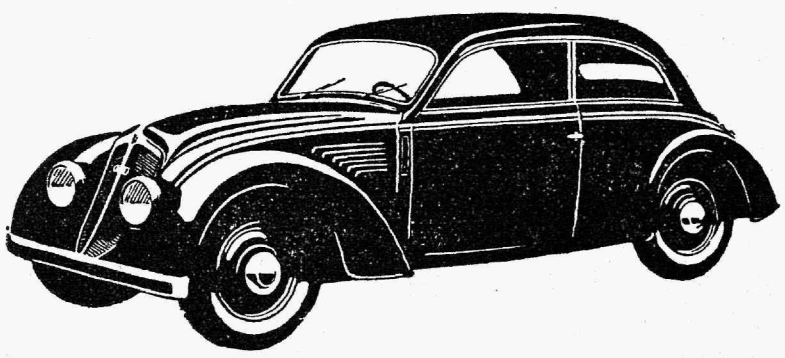

UUS T. 2. TELEFON 450-86.

Mugavat ja odavat sõitu lubate endale ainult

D. K. W.

väikeautoga.

Moodsates mustrites ja suures valikus ***A-S. „Rauaniit'i“***

siidi- ja villaseid riideid

ning igat värvi

pesusiidi

Soovtiab:

K-m. E. LERENMANN

Tallinn, Suur Karja 10. Telefon 446-43.

Ehitusmaterjalid

A. & P. MIETENS.

Tallinn, Merepuiestee 15. Telefon 306-46 & 305-00.

A/S „ÜHISELU“ TRÜKK, TALLINN